

”MITÄ JOS NAPPAILEE PALJON MARIHUANAA TAI MUUTA HUUMETTA?”

Päihdetietoutta Pirkkalan
7.-luokkalaisille nuorille

Ida-Maria Nihti

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2012
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan vaihtoehtoiset
ammattiopinnot
Tampereen ammattikorkeakoulu

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU

Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan vaihtoehtoiset ammattiopinnot

NIHTI, IDA-MARIA:

”Mitä jos nappailee paljon marihuanaa tai muuta huumetta?”

Päihdetietoutta Pirkkalan 7.-luokkalaisille nuorille

Opinnäytetyö 55 s., liite 1 s.

Huhtikuu 2012

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia yläkoulun aloittaneiden nuorten päihteisiin liittyviä tiedon tarpeita ja kiinnostuksen kohteita sekä kehittää ehkäisevää päihdetyötä uudella toimintamallilla Pirkkalan kunnan nuorisotoimen ja koulutoimen välisessä yhteistyössä. Opinnäytetyön tavoitteena oli nuorten ajankohtaiseen tarpeeseen liittyvän päihdetietouden jakaminen, jonka kautta nuoret saavat vastaukset mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Tavoitteena oli myös uuden toimintamallin vakinaistaminen nuorisotoimen toimintaan.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee nuoruutta ja siihen liittyvän ehkäisevän päihdetyön tärkeyttä. Teorian toisessa osassa käydään läpi ehkäisevää päihdetyötä ja sen ulottuvuuksia. Tutkimus oli laadullinen ja aineiston keräämiseen käytettiin avointa kyselyä. Tutkimusaineiston purkamiseen käytettiin sisällönanalyysiä.

Nuorten kiinnostuksen kohteet jakaantuivat tasaisesti eri päihteiden kesken. Aineisto jakaantui nuorten tiedon tarpeiden mukaisesti neljään kategoriaan: mitä eri päihteet ovat, miten päihteet vaikuttavat nuoreen, miksi päihteitä on sekä miksi nuoret käyttävät päihteitä.

Opinnäytetyö osoitti, miten tärkeää on kysyä nuorilta itseltään tämänhetkisiä päihteisiin liittyviä tiedon tarpeita ja kiinnostuksen kohteita ja antaa heille vastaukset niihin. Tutkimuksen tulokset osoittivat, kuinka tärkeäksi nuoret kokivat sen, että heille annettiin tällainen mahdollisuus. Uusi toimintamalli ylitti kaikki odotukset; niin nuoret kuin nuorisotoimi olivat tyytyväisiä sen toimivuuteen. Nuorten esittämien kysymysten määrän ja laadun perusteella tämänkaltaiselle toimintamallille on tarvetta, minkä johdosta toimintamalli vakinaistettiin osaksi nuorisotoimen ehkäisevää päihdetyötä.

Asiasanat: nuoruus, ehkäisevä päihdetyö, päihteet

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Sciences
Option of Social Pedagogy

NIHTI, IDA-MARIA:

“What if one pops lots of marijuana or other drugs?”

Information on substance abuse to Pirkkala Seventh-Graders

Bachelor's thesis 55 pages, appendix 1 page

April 2012

The purpose of this Bachelor's thesis was to gather information about the information needs and subjects of interest concerning substance abuse that the youth have, and to develop the work on substance abuse prevention with a new operation model between the youth services and schooling system of the Pirkkala municipality. Sharing information on intoxicants in order to meet the youths' knowledge needs, and integrating the new operations model to the youth services were further objectives.

The research was qualitative and the data was collected using open inquiry. The data was analyzed using content analysis.

Youths' subjects of interest were evenly spread between different intoxicants. The data was divided, according to youths' knowledge of intoxicants, into four main categories: what different intoxicants are, how intoxicants affect the youth, why intoxicants exist and why youths use intoxicants.

The findings indicate how important it is to ask the youths themselves what they need to know about intoxicants, and answer these questions. The youths found it important to be given this opportunity to ask these questions. The new operation model succeeded beyond all expectations; both the youths and the youth services personnel were extremely satisfied with its functionality. On basis of the quantity and quality of youths' questions, a need for a new operations model was recognized, which led to the integration of the model as a part of the youth services' substance abuse prevention work.

Keywords: youth, substance abuse prevention work, intoxicants

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 NUORUUS.....	7
3 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	12
3.1 Ehkäisevän päihdetyön määritelmä	12
3.2 Lainsäädäntöä	12
3.3 Ehkäisevän päihdetyön työmuotojen laatuksiteerit ja peruskäsitteet	14
3.3.1 Laatuksiteerit	15
3.3.2 Peruskäsitteet	15
3.4 Ehkäisevä päihdetyö ja nuoret	17
3.4.1 Sosiaalinen vahvistaminen.....	18
3.4.2 Suojaavat tekijät ja riskitekijät	18
3.5 Päihdevalituksesta kohti päihdekasvatusta	20
3.6 Ehkäisevän päihdetyön menetelmät	22
3.7 Ryhmän kohtaaminen päihdekasvatuksessa	23
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET.....	26
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	28
5.1 Aiheen valinta	28
5.2 Kysely	29
5.3 Kyselyn toteuttaminen ja aineiston keruu.....	30
5.4 Aineiston analyysi	32
6 TULOKSET	35
6.1 Nuorten päihteisiin liittyvät kiinnostuksen kohteet	35
6.2 Nuorten päihteisiin liittyvät tiedon tarpeet	37
6.2.1 Mitä eri päihteet ovat?	39
6.2.2 Miten päihteet vaikuttavat nuoreen?	40
6.2.3 Miksi päihteitä on?	43
6.2.4 Miksi nuoret käyttävät päihteitä?	44
6.3 Palaute.....	47
7 POHDINTA	49
LÄHTEET	52
LIITTEET	55

1 JOHDANTO

Nuorten päihteiden käyttöä on tutkittu säännöllisesti usean vuosikymmenen ajan. Terveystapatutkimusten mukaan nuorten päihteiden käytön laskutrendi pysähtyi vuonna 2009 tehdyn kyselyn mukaan ja kääntyi lievästi nousuun. Kuitenkin vuoden 2011 kyselyn perusteella aikaisempi koko 2000-luvun kestänyt myönteinen kehityssuunta näyttäisi jatkuvan; nuorten päihteiden käyttö tutkimuksien valossa on laskussa. Vaikka nuorten päihteiden käytön määrän katsotaan olevan laskussa, ei se kuitenkaan poista nuorten ensimmäisiä päihdekokeiluja, jotka tapahtuvat usein juuri yläkoulun ensimmäisen vuoden aikana. On huolestuttavaa, että esimerkiksi vanhemmat tai koulu eivät koe 7.-luokkalaisten päihdekokeiluja vielä ajankohtaiseksi. Nuorten asenneilmaston muuttuminen selvästi päihdemyönteisemmäksi tulee ottaa huomioon nuorten kanssa päihteistä puhuttaessa. Yhä useampi nuori mieltää päihteiden kuuluvan osaksi arkielämää. Nämä kaikki asiat yhdessä luovat erityisiä haasteita nuorten päihdekasvatukselle.

Tämän opinnäytetyön aiheena on päihdetietouden jakaminen yläkoulun aloittaneille nuorille. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää nuorten päihteisiin liittyviä kiinnostuksen kohteita ja tiedon tarpeita sekä ehkäisevän päihdetyön uudenlaisen toimintamallin kokeileminen Pirkkalan kunnan nuorisotoimen ja koulutoimen välisessä yhteistyössä. Tarve päihdetietouden varhaiseen jakamiseen on tullut esille nuorisotoimen toiminnassa jo pidemmän aikaa. Nuorisotoimi ja koulutoimi tekevät Pirkkalassa aktiivisesti monenlaista yhteistyötä, mutta ehkäisevän päihdetyön osalta toimintamalli vielä puuttuu.

Opinnäytetyön ensimmäinen teoriaosuus käsittelee nuoruutta ja siihen liittyvän ehkäisevän päihdetyön tärkeyttä. Nuorten päihteiden käytöstä ollaan aikuisnäkökulmasta katsoen oltu huolissaan jo pidempään, kun taas nuoret näkevät päihteet usein mielenkiintoisena, uutena aluevaltauksena. Toisessa teoriaosu-

dessa käydään läpi ehkäisevää päihdetyötä ja sen ulottuvuuksia. Lopuksi käsitellään tutkimuksen tuloksia ja sisällön analyysiä. Opinnäytetyön viimeinen luku koostuu pohdinnasta, jossa käydään läpi tutkimuksen johtopäätöksiä, omaa ammatillista kasvuani, eettisyyttä, luotettavuutta ja kehitysehdotuksia. Opinnäytetyön tavoitteena on nuorten ajankohtaiseen tarpeeseen liittyvän päihdetietouden jakaminen, jossa nuoret saavat vastaukset mieltä askarruttaviin kysymyksiin sekä uuden toimintamallin vakinaistaminen Pirkkalan kunnan nuorisotoimen toimintaan.

2 NUORUUS

Nuoruusiällä tarkoitetaan kehitystä lapsesta aikuiseksi. Nuorisolain mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat. Nuoruusiän kehitystehtävän tarkoituksena on, että nuori tänä aikana irrottautuu lapsuudestaan ja löytää oman persoonallisen aikuisuuden. Nuoruusiän kasvuprosessi on voimakas, yksilöllisesti ajoittuva ja toteutuva vaihe, joka aiheuttaa nuoren ruumiissa, mielessä, ajattelussa, vieteissä ja koko hänen elinpiirissään muutoksia. Nuoren kehitystä ohjaavat biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa keskenään ja näin ollen muodostavat erottamattoman kokonaisuuden. (Nuorisolaki 27.1.2006/72; VirtuaaliAMK 2010.)

Ehkäisevässä päihdetyössä nuoret nousevat usein toiminnan keskeisiksi kohteiksi. Nuorten päihteiden käyttöä on tutkittu paljon, minkä vuoksi ollaan melko hyvin selvillä nuorten päihteiden käytön määrällisistä ulottuvuuksista. Tiedetään, että kokeilu ja käyttö ovat varhaistuneet ja lisääntyneet. Se on samanaikaisesti herättänyt huolta, mutta myös lisännyt toimintaa päihdeongelmien ehkäisemiseksi. (Jaatinen 2002, 91.)

Nuorten päihteiden käyttöä tarkastellaan usein kuin jatkumona aikuisten alkoholin käytölle. Nuorten asema on kuitenkin päihteiden kentällä erilainen kuin aikuisten ja päihteet tarkoittavat nuorille ja aikuisille eri asioita. Nuorten ja juomista aloittelevien lasten sisäinen todellisuus on laadullisesti erilainen verrattuna aikuisiin sekä nuoret ovat myös aivan eri tavoin alttiita vaikutteille kuin aikuiset. Aikuiset ylläpitävät yhteiskunnallisia käytäntöjä ja kulttuurillisia muotoja, nuoret ovat vasta kasvamassa ja sosiaalistumassa heitä ympäröivään maailmaan. (Jaatinen 2002, 91.)

Aikuisten näkökulmasta on kiinnitetty huomiota ja oltu huolissaan nuorten runsaasta päihteiden käytöstä jo pidemmän aikaa. Humalahakuinen juominen alkaa aina vain aikaisemmin, jolloin nuoret jatkavat suomalaista humalahakuisen juomisen perinnettä. Nuorille itselleen päihteet eivät vielä yleensä ole ollenkaan ongelmallisia vaan he näkevät sen uutena, lupauksia täynnä olevana aluevaltauksena. Nuorille päihteiden käytöllä on mieli ja merkitys sekä monia muita ulottuvuuksia, jotka eivät ulkopuoliselle ole suoraan näkyvissä. (Jaatinen 2002, 91; Maunu 2011, 35; Sinkkonen 2010, 218.)

Nuorten juomista pidetään ongelmallisena, koska alkoholin juominen ei ole ainoastaan juomista, humalaa ja krapulaa vaan siihen liittyy monia muitakin asioita, joista ollaan huolissaan. Ne eivät välttämättä ole toivottuja, kuten väkivallan tekoja, alkoholimyrkytyksiä, onnettomuuksia, häiriökäyttäytymisiä tai suojaamatonta seksiä tuntemattoman kanssa. Vaikka näkyviä haittoja alkoholin käytöstä nuorelle ei tulisikaan, on se silti vahingollista nuoren kehittyville aivoille sekä hermosoluille. Tätä nuoret eivät usein itse ymmärrä, koska nuorena aloitetun juomisen aiheuttamat vahingot saattavat tulla näkyviksi vasta vuosien kuluttua, esimerkiksi muistin heikkenemisen ja oppimisvaikeuksien myötä. (Sinkkonen 2010, 218–219, 224.)

Nuoret lähtevät tutustumaan päihteisiin suhteellisen varhain. Ensiksi he kokevat alkoholin asiana, jolla ei ole mitään tekemistä heidän oman elämän kanssa, mutta jossain kohdassa alkoholista tulee kiinnostava ja uteliaisuutta herättävä asia. Joidenkin kokemusten jälkeen siihen aiemmin liittyneet merkitykset muuttuvat. Siitä tulee positiivisesti väritynyttä ja se irtoaa aiemmista merkityksistä osaksi nuorten omaa merkityksimaailmaa. Nuoret kokeilevat päihteitä omassa tahdissaan oman kehityksensä ja kiinnostuksensa mukaan, mutta monien nuorten ensimmäiset päihdekokeilut sijoittuvat seitsemännelle luokalle. Nuorten keskuudessa kokeneisuus päihdeasioissa nousee arvostettavaksi. Päihteiden kokeilu ja ensimmäiset käyttökerrat ovat kuin kehitystehtäviä, jotka jokaisen nuoren on käytävä läpi ja mielellään vielä mahdollisimman nuorena. Yleiset mallit otetaan aikuisten maailmasta, mutta toisaalta nuoret tekevät selvän erot-

telun heidän oman ja aikuisten päihteiden käytölle. (Jaatinen 2002, 93; Sinkkonen 2010, 221.)

Nuorille ystävyysuhteet ovat erityisen tärkeitä, he haluavat kuulua johonkin ryhmään. Nuoret haluavat ja tarvitsevat ystäviltään tukea sekä arvostusta. Ryhmän ulkopuolelle jääminen ei ole yhdenkään nuoren toiveena ja ystäväporukkaan kuuluminen on nuorelle ja tämän identiteetille kehityksellisesti tärkeää. Ystäväpiirillä on vaikutuksia muun muassa nuoren vaatteisiin, hiusmuotiin, mielipiteisiin, koulunkäyntiin, opettajiin suhtautumiseen ja seurustelusuhteisiin. (Keskinuoruuden kasvu ja kehitys 2007–2009, 19–20; Sinkkonen 2010 43, 57.) Ystäväporukkaan kuulumisella taataan, että nuoren ystävyysuhteet toimivat tarvittaessa nuorelle myös tukiverkostona. Ystäväporukalla voi olla myös negatiivinen vaikutus nuoreen, sillä usein ensimmäiset kokeilut päihteiden kanssa tehdään juuri yhdessä ystäväporukan kanssa. Pekka Saarnion artikkelin (2004) mukaan on kuitenkin toisaalta hyvä, että nuoret käyttävät päihteitä ryhmässä, koska silloin he tuntevat olevansa osa ystäväporukkaa. Kun puolestaan päihteiden käyttö yksin kotona saa nuoret tuntemaan itsensä syrjäytyneiksi.

Sinkkonen (2010, 49) haastatteli kirjaansa varten useita nuoria, jotka kertoivat itse omin sanoin omasta elämästään. Yksi heistä on 14-vuotias maahanmuuttajatyttö, joka käy yläkoulun kahdeksatta luokkaa. Perheen, koulun, rasismien ja kotitöiden lisäksi hän kertoo kaverisuhteistaan, niiden tärkeydestä sekä vaikutuksesta omaan käyttäytymiseensä. Seuraava lainaus tytön ajatuksista päihteistä kertoo varmasti monen muunkin samanikäisen nuoren pään sisällä liikkuvista ajatuksista:

”Mä voin sanoa et se alkoholi ja tupakointi, et kukaan nuori ei niitä oikeesti tarvii, eikä polttais jos ei kaveritkin polttais. Niil on joku kammo et ne jää yksin jos ne ei oo samanlaisii ku se toinen. Se on niin tyhmää.”

Huonoon seuraan joutuminen on monien vanhempien suosima selitys oman nuoren päihteiden käytölle. Vanhemmat syyttävät nuoren kaveriporukkaa juomisen tai tupakoinnin aloittamisesta eivätkä usko, että heidän nuorensa olisi missään tilanteessa yksin kokeillut niitä. Seura tekee kenties kaltaiseksi, mutta nuoret etsivät muita nuoria, jotka ovat samanlaisessa tilanteessa kuin hekin ja ajautuvat heidän seuraansa. He eivät joudu kaltaiseensa seuraan satumalta. Ystäväporukoille päihteiden käytöstä saattaa muodostua yhteinen sosiaalinen toimintatapa, jolloin he tuntevat olevansa lujemmin yhdessä. Päihteet eivät välttämättä ole nuorille tiiviin yhdessäolon välttämätön edellytys, mutta niiden ajatellaan olevan helppo ja tehokas tie hauskaan yhdessäoloon. (Maunu 2011, 13, 15–16; Sinkkonen 2010, 215.) Tietenkin ystäväporukat tekevät paljon muutakin yhdessä kuin ainoastaan käyttävät päihteitä. Nuoret ottavat vaikutteita varsin varhain aikuisilta ja mieltävät usein esimerkiksi alkoholin juomisen liittyvän jollain tapaa yhdessäoloon ja juhlintaan, koska ympäristö viestittää nuorille jatkuvasti, että päihtyminen on hauskaa eikä juhlaa ole ilman päihteitä (Jaatinen 2002, 96, 99).

Alaikäisten alkoholin saantiin suhtaudutaan ristiriitaisesti. Suomen laki kieltää alkoholin myynnin ja anniskelun alle 18-vuotiaille. Kielto koskee myös alkoholin välittämistä alaikäisille. Nuorten vanhempien ja muiden aikuisten asennoitumista leimaa epäjohtonmukaisuus. Ikärajoja saatetaan pitää hyvinä, mutta alkoholia voidaan silti ostaa omille lapsille, sisaruksille sekä nuoremmille kavereille. Lait ja kiellot eivät näytä rajoittavan nuorten juomista vaan ainoastaan hankaloittavan hieman alkoholin hankkimista. Todellisuudessa, sekään ei ole kovin vaikeaa. (Karlsson, Raitasalo & Holmila 2007, 149.)

Vanhempien on muistettava heidän oma vastuunsa aikuisena ja vanhempana. Vanhempien tulee tietää missä hänen nuorensa kulkee, kenen kanssa ja mitä hän tekee. On totta, etteivät nuoret pidä siitä, että heidän jokaista askeltaan vahditaan, mutta vanhempien tulee pitää silmänsä auki eivätkä he saa uskoa nuortaan sinisilmäisesti. Vanhemmat eivät saa kieltää todellisuutta ja jättää ilmi-selvät huolestuttavat merkit huomiotta sen takia, että on helpompaa olla otta-

matta niitä puheeksi. Vanhemmat eivät kuitenkaan saa epäillä nuorta syyttä tupakoinnista tai alkoholin käytöstä, jos siihen ei ole olemassa selviä merkkejä, koska silloin vanhemmat loukkaavat nuorta.

Vanhempien antamalla esimerkillä on suuri vaikutus nuoren päihdesuhtautumiseen. Jos nuori oppii kotonaan ”perjantaipullon” normaaliksi toimintamalliksi, hän voi toistaa helposti tuota toimintamallia. Toisaalta hallittu alkoholin käyttö esimerkiksi ruokajuomana näyttää nuorelle, että alkoholin käytön ei tarvitse olla humalahakuista. Vanhempien kielteinen suhtautuminen nuoren päihteiden käyttöön voi toisaalta rajoittaa niiden käyttämistä ja toisaalta saada aikaan runsastakin päihteiden käyttämistä, koska halutaan uhmata vanhempia.

Nuoren mielessä myllertää murrosiän kynnyksellä monia asioita, jotka saattavat pelottaa ja ahdistaa nuorta. Silloin nuoren elämässä tapahtuu monenlaista paljon ja varsin nopeasti kaikilla tasoilla, niin psyykkisesti kuin fyysisesti. Tällöin tulee varmistaa, ettei nuori missään tilanteessa jää yksin mieltä askarruttavien kysymyksiensä kanssa. Ensisijaisesti omien vanhempien tulee olla nuoren käytettävissä aina, kun nuori heitä tarvitsee. Joissain tilanteissa nuori voi kuitenkin kokea, ettei tietyistä asioista voi keskustella omien vanhempiensa kanssa ja tällöin nuoren on hyvä tietää kenen puoleen on mahdollista kääntyä. Kodin ulkopuoliselta aikuiselta saaduilla ammatillisen asiallisilla ja kyseenalaistavilla vastauksilla on varmasti tärkeä asema nuoren pelkojen ja ahdistusten rauhoittamisessa. (Sinkkonen 2010, 15, 62.)

Monet nuoret kokeilevat päihteitä murrosiässä, mutta kaikista kokeilijoista ei tule addikteja tai väärinkäyttäjiä. Kukaan ei voi elää nuorten puolesta eikä olla varjelemassa heitä kaikilta ylilyönneiltä vaan nuorten tulee tehdä omat valintansa sekä mahdolliset virheensä ja oppia niistä. Nuoret tarvitsevat tietoa päihteistä ja ensisijaisesti kodissa ja koulussa annettavaa valistusta. Samanaikaisesti nuori tarvitsee ympärilleen turvallisen lähiverkoston, jossa hän voi kasvaa kohti aikuisuutta.

3 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

3.1 Ehkäisevän päihdetyön määritelmä

Päihteiksi käsitetään alkoholi, tupakka, huumausaineet sekä päihtymystarkoituksessa käytetyt lääkkeet ja liuottimet. Ehkäisevällä päihdetyöllä tarkoitetaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä tukemalla päihteettömiä elintapoja, vähentämällä päihteiden käyttöä ja niiden käytöstä aiheutuvia haittoja sekä lisäämällä päihdeilmiön ymmärrystä ja hallintaa. Ehkäisevän päihdetyön keinoin pyritään vähentämään päihteiden kysyntää, saatavuutta, tarjontaa sekä haittoja. Ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan päihteitä koskeviin tietoihin, asenteisiin, oikeuksiin ja päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin ja niiden riskitekijöihin sekä päihteiden käyttöön ja käyttötapoihin. Ehkäisevä päihdetyö edellyttää usean eri hallinnon alan ja toimijan sitoutumista sekä yhteisiä ponnistuksia. (Laatutähteä tavoittelemassa 2006, 6, 8; Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009, 3, 8; Soikkeli 2002, 14.)

3.2 Lainsäädäntöä

Ehkäisevä päihdetyö on lakisääteistä toimintaa, jonka yleisten edellytysten luominen on valtion ja kuntien tehtävä. Käytännön toiminnasta vastaavat kunnat sekä erilaiset järjestöt. Toimintaa säätelevät monet eri lait ja säädökset. Näitä ovat perustuslaki (11.6.1999/731), alkoholilaki (8.12.1994/1143), laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (13.8.1976/693), lastensuojelulaki (13.4.2007/417) ja nuorisolaki (27.1.2006/72).

Lainsäädöllinen pohja nuorisoalan ehkäisevässä päihdetyössä nojaa perustuslaissa (11.6.1999/731) määriteltyihin perusoikeuksiin. Lain mukaan perusoikeuksiin kuuluvat hyvinvointioikeudet, jotka turvaavat ihmisarvoisen elämän perusedellytykset kuten toimeentulon, koulutuksen ja sosiaali- ja terveystalvet sekä yhdenvertaisuus- ja osallistumisoikeudet. Jos lähdetään tulkitsemaan laajasti, niin ehkäisevä päihdetyö kuuluu kansalaisten hyvinvointioikeuksiin ja osaltaan turvaa yhdenvertaisuus- ja perusoikeuksien toteutumisen. Näiden toteutuminen saattaa rajoittua päihteiden käytöstä johtuvien yksilöllisten riskien ja elämänvaikeuksien vuoksi. (Pylkkänen ym. 2009, 4.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa alkoholi on yleisimmin päihtymystarkoitukseen käytetty aine ja aiheuttaa vuosittain eniten terveydellisiä haittoja ikäryhmästä riippumatta. Alkoholilaki (8.12.1994/1143) on yksi tärkeimmistä laeista nuorten ehkäisevässä päihdetyössä. Alkoholilaki kieltää mietojen alkoholijuomien myymisen alle 18-vuotiaille ja väkevien alle 20-vuotiaille puoltaen tällä tavoin alaikäisten juomattomuutta. Alkoholilaissa kielletään myös alkoholin välittäminen alaikäiselle. (Pylkkänen ym. 2009, 4.)

Tupakoinnin aiheuttamien terveystarkien ja -haittojen syntymistä pyrkii rajoittamaan laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (13.8.1976/693). Lain mukaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myyminen alle 18-vuotiaille on kiellettyä. Lakia on muutettu ja laajennettu monta kertaa ja viimeisin lakimuutos astui voimaan 1.1.2012. Tupakkalain muutosten tavoitteena on tupakkatuotteiden käytön loppuminen vähitellen ehkäisemällä erityisesti lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamista. Tupakkalaissa rajoitetaan tupakkatuotteiden esilläpitoa ja tarjontaa etenkin lasten arkielämän piirissä. Tupakkatuotteiden vaarallisuutta suhteessa muihin päihteisiin ei tulisi vähätellä, koska varhaisella iällä aloitettu tupakointi synnyttää voimakkaan riippuvuuden. Nuorten tupakoinnin aloittaminen liittyy usein nuorten välisten sosiaalisten suhteiden rakentumiseen. (Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13.8.1976/693; Pylkkänen ym. 2009, 4; Tupakkaverkko 2011.)

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) tehtävänä on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–20-vuotiasta. Lastensuojelulaki velvoittaa viranomaisia puuttumaan lapsen ja perheen ongelmiin riittävän varhain, mutta myös tukemaan lapsen kasvatusta sekä opetuksen ja nuorisotyön parissa toimivia antamaan lapselle erityistä tukea silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. (Pylkkänen ym. 2009, 5.)

Vahvan taustatuen nuorisoalan ehkäisevälle päihdetyölle antaa nuorisolaki (20.8.2010/693). Nuorisolain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Lain mukaan nuorena pidetään alle 29-vuotiaita. Nuorisolaki korostaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä nuorten parissa ja tarjoaa ehkäisevälle päihdetyölle kasvatuksellisen perustan. Lain näkökulmasta ehkäisevällä päihdetyöllä on vahva kasvatuksellinen tavoite ja tästä syystä onkin perusteltua käyttää nuorten päihdekasvatuksen käsitettä. (Nuorisolaki 20.8.2010/693; Pylkkänen ym. 2009, 5.)

3.3 Ehkäisevän päihdetyön työmuotojen laatukriteerit ja peruskäsitteet

Stakes (nykyinen Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos - THL) on määritellyt ehkäisevän päihdetyön työmuotojen yleiset laatukriteerit ja peruskäsitteet vuonna 2006 toimittamassaan julkaisussa Laatatähteä tavoittelemassa.

3.3.1 Laatuksiteerit

Laatukriteerit ovat tarkoitettu työkaluiksi ehkäisevän päihdetyön toimijoille. Laatukriteerien avulla voidaan suunnata voimavaroja ja tukea oikealla tavalla oikeaan suuntaan. Laatukriteereitä tarvitaan, jotta ehkäisevää päihdetyötä voidaan tehdä moninaisesti ja monialaisesti, ja ennen kaikkea yhtenäisesti, jotta työn sisältö, menetelmät ja tietopohja eivät ole liian hajanaisia ja laaduttomia. (Laatu-tähteä tavoittelemassa 2006, 5; Pylkkänen ym. 2009, 8.)

3.3.2 Peruskäsitteet

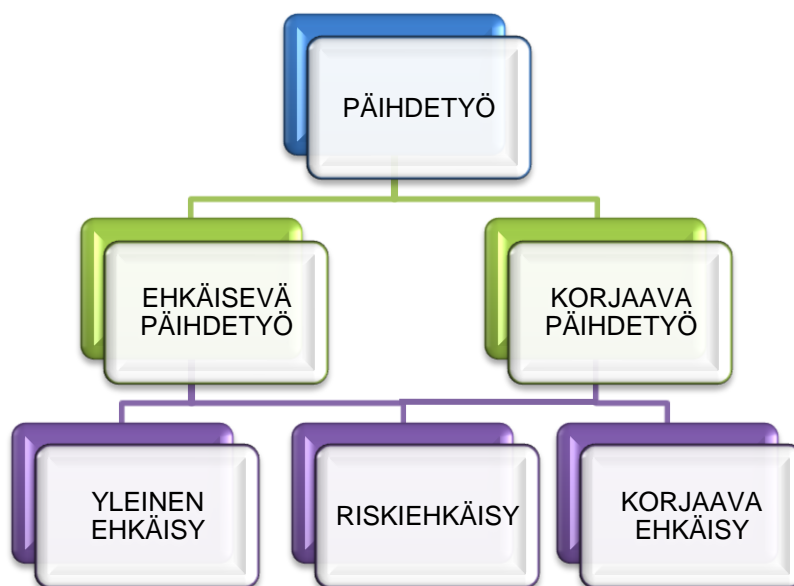
Ehkäisevän päihdetyön vaikuttamiskohteiden kokonaisuus on laaja ja tästä syystä käytännön toimijan on mietittävä tarkkaan mihin työllään haluaa ensisijaisesti vaikuttaa ja kuinka laajaa vaikutusta tavoitellaan. Päihdetyön kokonaisuutta (kuva 1) voidaan tarkastella määrittelemällä päihdetyö yläkäsitteeksi, joka jakaantuu ehkäisevään ja korjaavaan työhön. Käytännön toiminnan tasolla ja kohderyhmien mukaan se on edelleen jaettavissa kolmeen päihdetyön muotoon:

1. primaaripreventioon eli yleiseen ehkäisyyn, joka pyrkii ehkäisemään tai myöhentämään päihteiden käytön aloittamista ja lisäämään kansalaisten tietoisuutta päihteisiin liittyvistä riskeistä, ongelmista ja avun mahdollisuuksista. Tähän kohderyhmään voidaan liittää nuoret yleensä.
2. sekundaaripreventioon eli riskiryhmäehkäisyyn, joka kohdistuu päihteiden kokeiluvaiheessa tai syrjäytymisvaarassa oleviin. Tavoitteena on pysäyttää alkaneen päihteiden käytön jatkuminen tai paheneminen sekä torjua syrjäytymistä. Tähän kohderyhmään voidaan laskea kuuluvaksi kokeilevat ja oireilevat nuoret.

3. tertiaaripreventioon eli korjaavaan ehkäisyyn, joka kohdistuu niihin, joille on jo muodostunut ongelmia päihteiden käytön kanssa. Tällöin ei enää puhuta vain ehkäisystä vaan myös hoidosta. Tähän kohderyhmään kuuluvat ongelmakäyttäjät.

Näillä jokaisella työmuodolla on omat työmenetelmänsä, jotka valitaan kulloinkin kyseessä olevan kohderyhmän tarpeiden ja työn tavoitteiden mukaisesti. Rajalinjat näiden työmuotojen välillä käytännössä eivät ole aina kovin ehdottomia. Olennaista onkin, että ehkäisevää päihdetyötä tekevät ammattilaiset pystyvät hahmottamaan mikä työmuoto kannattaa ensisijaisesti milloinkin valita ja mihin asti heidän ammattitaitonsa eri työmuotojen osalta riittää. (Pylkkänen ym. 2009, 8-9; Soikkeli 2002, 85; Valintojen viidakossa 2005, 12–13.)

Päihdetyössä ei ole riittävästi keskitytty pohtimaan sisällöllistä työnjakoa ehkäisevän ja korjaavan päihdetyön välillä. Korjaavaan työhön panostetaan resursseja selkeästi enemmän kuin ehkäisevään työhön, jonka vuoksi se on osittain jäänyt korjaavan työn varjoon. Kaikilla yhteiskunnan tasoilla on nähtävissä ehkäisevän päihdetyön jokseenkin epäselvä rooli. Ehkäisevän päihdetyön asema on edelleen sirpaloitunut sen sijaan, että sillä olisi palvelutuotannossa vahva jalojensa. Ehkäisevän ja korjaavan päihdetyön työkenttien rajapintoja ei voida selkeästi erottaa toisistaan, koska käytännössä niitä käytetään usein rinnakkain. (Pylkkänen ym. 2009, 9.)

KUVA 1. Päihdetyön kokonaisuus.

3.4 Ehkäisevä päihdetyö ja nuoret

Ehkäisevä päihdetyö kohdistetaan tavallisesti nuoriin. On tärkeää, että ehkäisevä päihdetyö nähdään pysyvänä osana nuorten kasvatusta tavoittaen aina uudet ikäluokat. Nuoruuden voidaan katsoa olevan pitkäkestoinen kehitysvaihe, johon sisältyy tiettyjä rajapyykkeitä. Nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta täysi-ikäisyyden saavuttaminen on keskeinen mittari ja työtä on tehtävä sen molemmiin puolin. (Pylkkänen ym. 2009, 3, 10–11.)

Ehkäisevän päihdetyön keskeisenä periaatteena voidaan pitää nuorten omaa osallisuutta heitä itseään koskevissa asioissa. Nuorten tulee kokea olevansa itse osallisena heidän elämäänsä koskevien asioiden ratkaisuisissa. Vain osallisuuden kautta nuoret voivat ymmärtää tehtyjen ratkaisujen perusteet ja noudattamaan annettuja ohjeita tai sääntöjä. Pakolla iskostetut tai ulkoa annetut opit saattavat aiheuttaa vastarintaa ja unohtuvat nopeasti. Nuorten parissa tehtä-

vässä työssä pyritään vaikuttamaan päihdeasenteisiin varhaisessa vaiheessa ja kokonaisvaltaisesti. (Pylkkänen ym. 2009, 11–12.)

3.4.1 Sosiaalinen vahvistaminen

Ehkäisevä päihdetyö jaetaan päihdetyön kokonaisuudessa (kuva 1) yleiseen ehkäisyyn, riskiehkäisyyn sekä korjaavaan ehkäisyyn, mutta nuorten kanssa toimiessa tulee ottaa huomioon vielä sosiaalinen vahvistaminen. Sosiaalinen vahvistaminen on nuoren elämänhallinnan kokonaisvaltaista tukemista ja syrjäytymisen ehkäisemistä. Se on esimerkiksi nuorten omien yhteisöjen rakentamista ja tukemista, nuorten kuulemista, kannustamista, osallisuuden edistämistä, läsnäoloa ja aikuisena olemista nuoren arjessa. On kuitenkin otettava huomioon, että kaikki sosiaalinen vahvistaminen ei kohdistu päihdeasenteisiin vaikuttamiseen vaan sen rooli on sisäänrakennettu lähes kaikkeen nuorten parissa tehtävään työhön. (Lastensuojelun käsikirja 2012; Pylkkänen ym. 2009, 13.)

3.4.2 Suojaavat tekijät ja riskitekijät

Ehkäisevä päihdetyö keskittyy parantamaan nuorten ymmärrystä päihteiden käyttöön liittyvistä riskeistä ja vahvistamaan niiltä suojaavia tekijöitä. Nuorten asenteiden, elämäntilanteen ja käyttäytymisen arviointi päihteiden käytöltä suojaavien tekijöiden ja niille altistavien riskitekijöiden näkökulmasta on olennaista. (Pylkkänen ym. 2009, 13.)

Suojaavat tekijät liittyvät yleisesti nuoren elinympäristöön ja siinä vaikuttaviin sosiaalisiin suhteisiin. Ehkäisevän päihdetyön tehtävänä on vahvistaa lapsen ja nuoren kasvua sekä kehitystä suojaavia ja tukevia tekijöitä. Päihdetyön koko-

naisuudessa (kuva 1) yleinen ehkäisy tähtää ensisijaisesti suojaavien tekijöiden vahvistamiseen. Suojaavia tekijöitä on olemassa useita muun muassa hyvä itsetunto ja luottamus, luottamukselliset sosiaaliset suhteet, mahdollisuus vaikuttaa omaan asemaan ja tulevaisuuteen, tietoisuus päihteiden käytön riskeistä sekä lähipiirin ja itsensä vastuullinen suhtautuminen päihteiden käyttöön. (Pylkkänen ym. 2009, 13; Valintojen viidakossa 2005, 13.)

Riskitekijät ovat joko yksilöön tai ympäristöön liittyviä ominaisuuksia, jotka lisäävät häiriön tai ongelman todennäköisyyttä tietyssä ryhmässä. Päihdetyössä riskiehkäisyllä tarkoitetaan näiden riskien tai niiden vaikutusten vähentämistä ja suojaavien tekijöiden vahvistamista. Riskitekijöitä ovat muun muassa sosiaalinen epäluottamus ja heikko itsetunto, yksinäisyys ja syrjäytyminen, päihde-myönteinen paine sosiaalisessa ympäristössä, humalahakuinen päihteiden käyttö sekä päihteiden käyttö yksin. (Pylkkänen ym. 2009, 13–14.)

Vaikka nuorelta löytyisi elämästään paljon suojaavia tekijöitä, ei se tarkoita sitä, että nuori tulisi olemaan täysin suojattu ongelmilta. Myöskään useampien riskitekijöiden löytyminen ei tarkoita sitä, että nuori olisi automaattisesti erityisen ongelmallinen. Suojaavat tekijät vahvistavat nuorta ja kannustavat häntä oikeaan suuntaan. Riskitekijät altistavat kyllä ongelmille, mutta lopulta yksittäinenkin asia voi vaikuttaa nuoren tekemiin valintoihin. Luultavasti jokaisella nuorella on elämässään sekä suojaavia että riskitekijöitä samanaikaisesti eivätkä ne pois sulje toisiaan. Päihdetyötä tehtäessä on nuorisolan ammattilaisen tiedostettava, minkä tyyppisiin asioihin milläkin hetkellä ehkäisevän työn pääpaino tulisi asettaa. (Pylkkänen ym. 2009, 14.)

3.5 Päihdevalistuksesta kohti päihdekasvatusta

Ehkäisevä päihdetyö ymmärretään monesti päihdevalistukseksi, vaikka käytettyjen menetelmien valikoima on laaja. Päihdevalistus on perinteinen ehkäisevän päihdetyön muoto, jossa tietoa päihteistä jaetaan viestinnän keinoin joko yleisesti tai tietyille kohderyhmälle. Päihdevalistus on historiallisesti käytetyin lähestymistapa välittää tietoa päihteistä ja niiden haitoista. (Pylkkänen ym. 2009, 19.)

Haasteelliseksi päihdevalistuksen tekee työn kohdentamisen vaikeus sekä yksisuuntaiseen tiedonjakoon nojaavien menetelmien ylivalta. Tällöin käytetyt menetelmät eivät tavoita nuoria ja kyse on nuorten parissa tehtävän ehkäisevän päihdetyön näkökulmien rajoittuneisuudesta. Menetelmiä käytettäessä on pyrittävä varmistamaan, miten nuoret ovat tulkinneet saadun tiedon ja ovatko he ymmärtäneet sen. Pelkkä tiedon jakaminen nuorille ei riitä. Vuorovaikutuksellisuus sekä kohderyhmän omat näkemykset ja kokemukset päihteistä tulisi ottaa ehkäisevässä päihdetyössä huomioon. Nuorten omakohtaiset päihdekokemukset saattavat sisältää heidän omien päihdekokeilujensa lisäksi myös kokemuksia muiden ihmisten, esimerkiksi jonkun läheisen, päihteiden käytöstä. Tämä kannattaa ottaa huomioon, koska jos päihdevalistuksessa tehdään yleistyksiä tai suurennellaan päihteiden käytön riskejä, saattaa nuori kohdentaa uhkakuvat tähän läheiseen ihmiseen eikä päihdevalistus ole silloin tehonnut toivotulla tavalla. (Pylkkänen ym. 2009, 19.)

Nyky-yhteiskunnassa tietoa on tarjolla runsaasti ja tästä syystä päihdekasvattajan on nähtävä nuori tiedon aktiivisena tuottajana. Nuori on myös samanaikaisesti nähtävä aktiivisena ja omaa ymmärrystään rakentavana toimijana, joka ei välttämättä ota päihdekasvattajan tietoa vastaan täysin sellaisena kuin se hänelle annetaan. Vuorovaikutuksellinen perusluonne ja nuorten osallisuus sekä yhteisön vaikutus ovat keskeisiä asioita, joita päihdekasvattajan ei tulisi unohtaa. (Pylkkänen ym. 2009, 19–20.)

Päihdekasvatuksessa ja päihdevalistuksessa on molemmissa sama päihdetietoon perustuva ydin, mutta kasvatuksella tulee olla laajempi tavoite kuin pelkkä tiedon jakaminen. Päihdekasvatuksena ei tulisi pitää sitä, että kerran vuodessa nuorille näytetään valistusmateriaalit. Päihdekasvatuksen tulee olla myös elämäntaitoja ja -arvoja käsittelevää ohjausta sekä päihdeettömien toiminta- ja ajanviettotapojen tarjoamista nuorille. Kasvatuksellisenä tavoitteena on opettaa vastuullista suhtautumista päihteisiin, jolloin nuoret itse kykenevät tietoisesti kontrolloimaan omaa päihteiden käyttöönsä ja ymmärtämään siitä aiheutuvia riskejä monipuolisesti. (Pylkkänen ym. 2009, 20; Salasuo 2011.)

Päihdekasvatus ja riski- ja haittatiedon jakaminen ovat pyrkimyksiä vaikuttaa yksilöiden asenteisiin, tietoihin ja käyttäytymiseen. Olennaista on, että nämä keinot tähtäävät yksilön kykyjen ja päätöksenteon kehittämiseen. Kyse on siis yksilötason sisäisestä kontrollista ja sen kehittämisestä. Tämä tapahtuu osana normaalia kasvatusta, josta ensisijainen vastuu on kodilla ja koululla, mutta myös monilla muilla tahoilla esimerkiksi nuorisotyöllä. Kaikkien eri tahojen tulee vaikuttaa nuoren kasvamiseen siten, että hän kykenee itsenäiseen päätöksentekoon. (Salasuo 2011.)

Sisäinen vaikuttaminen on tärkeää erottaa esimerkiksi yksittäisistä valistusiskuista kouluissa. Sisäinen vaikuttaminen syntyy osana kasvamista ja kasvatusta. Kyseessä on pitkä oppimisprosessi, jota ei voi ulkoistaa satunnaisille valistajille. Koulujen ja oppilaitosten erilaiset päihdespesifit tapahtumat voivat tukea sisäisen kehityksen tapahtumista. Erilaisilla valistusiskuilla toteutetulla valistuksella ylläpidetään ja päivitetään sisäisen sääntelyn mekanismeja. Menetelmä on oiva lisä sisäiseen sääntelyyn, mutta vain lisä. (Salasuo 2011.)

Nuoriin kohdistettu päihdekasvatus muuttuu ensin päihdeasenteiksi ja lopulta pysyväksi käyttäytymismalliksi. Asennemaailman muutokset ovat haastavia niin nuorille kuin aikuisille. Nuoren päihdeasenteiden muutokset ja käyttäytymiseen vaikuttaminen ei tapahdu hetkessä tai kertaluontoisella päihdekasvatuksella.

Kun asiasta on puhuttu useampaan otteeseen, nuori tunnistaa aiheen, kiinnostuu siitä ja alkaa vähitellen uusien tietojen myötä muokata omaa asennettaan. Kun nuoren tieto ja ymmärrys päihteistä kasvaa, hän käyttää niitä myös tehdesään omia valintojaan suhteessa päihteisiin. Tätä kautta hänellä lisääntyy varmuus omia valintojaan kohtaan ja asenteet siirtyvät nuoren jokapäiväiseen käytökseen. Muutos ei tapahdu hetkessä vaan tarvitaan pitkäjänteistä työtä ja aikaa. Muutosta ei tarvitsekaan saada aikaan hetkessä vaan olennaista on saada oikeansuuntainen ajatus kypsyään. (Pylkkänen ym. 2009, 22–23.)

3.6 Ehkäisevän päihdetyön menetelmät

On olemassa laaja valikoima erilaisia ehkäisevässä päihdetyössä käytettäviä menetelmiä. Yksi laadukkaan ehkäisevän päihdetyön keskeisimmistä tunnusmerkeistä on valita oikeanlainen menetelmä työn tavoitteenasettelun kannalta. Menetelmää valittaessa tulee ottaa huomioon niin kohderyhmä kuin työn tavoitteet ja resurssitkin. Nuoriin kohdistuvassa ehkäisevässä päihdetyössä kohteena voivat olla joko nuorten ryhmä tai yksittäinen nuori. Suureen ryhmään mahtuu nuoria, jotka saattavat olla kokemusmaailmaltaan täysin erilaisia ja jokainen nuori kehittyy yksilöllisesti eivätkä kaikki samanikäiset nuoret ole samassa kehitysvaiheessa. Tämä luo omanlaisensa haasteen ehkäisevälle päihdetyölle ja ennen kaikkea menetelmän valinnalle. (Pylkkänen ym. 2009, 15.)

On hyvä muistaa, että suurin osa nuorista on aivan tavallisia nuoria, jotka tarvitsevat ympärilleen luottamuksellisia aikuissuhteita. Nuoren sosiaalista vahvistamista tapahtuu hänen kaikissa kasvuympyröissään, joissa aikuisen tehtävänä on mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden monipuolinen tarkastelu, joka vahvistaa nuoren omia vastuullisia näkemyksiä päihteiden käytöstä. Olennaista on nuoren oma osallisuus pohdinnassa tai käytännön toiminnassa sekä heidän luottamuksensa ja vastuuntuntonsa rakentaminen. (Pylkkänen ym. 2009, 16.) Luottamuksellisen suhteen rakentaminen nuoreen vie aikaa eikä rakennu hetkessä. Suh-

teen syntyminen vaatii pitkäjänteistä työtä. Ensiarvoisen tärkeää on henkilökunnan pysyvyys, koska jatkuvat muutokset eivät luo nuorelle turvallisuuden tunnetta.

Yleisen ehkäisyn (kuva 1) keskeisenä tarkoituksena on antaa nuorille ajankohtaista tietoa eri päihdeaineista ja niiden käytön aiheuttamista yleisistä riskeistä. Kaikilla nuorilla tulee olla oikeus saada päihdeistä pätevää, ajankohtaista ja väärentämätöntä tietoa, jonka perusteella he kykenevät harkitsemaan omia valintojaan. Terveydellisten riskien käsittelyn lisäksi mukaan voi kuulua myös pohdintaa päihdeiden aiheuttamista vaikeuksista kaverisuhteissa, koulunkäynnissä ja perhe-elämässä. Asiat tulisi aina käsitellä mahdollisimman lähellä nuorten omaa kokemusmaailmaa. (Pylkkänen ym. 2009, 16–17.) Nuorille tulee myös kertoa toimintatapoja tilanteisiin, joissa heille tarjotaan päihdeitä tai he ovat ryhmässä, jossa päihdeitä käytetään. Nuorten tulee tällöin tietää miksi sanoa ei. Tätä kannattaa harjoitella jo etukäteen, koska tilanne saattaa tulla vastaan yllättäen ja olla jännittävä.

3.7 Ryhmän kohtaaminen päihdekasvatuksessa

Ryhmässä tapahtuvan päihdekasvatuksen vahvuutena on suuren joukon tavoittaminen samanaikaisesti. Ongelmaksi ryhmässä tapahtuvalle päihdekasvatukselle muodostuu päihdekasvatuksen jääminen yleisen ehkäisyn (kuva 1) tasolle, jolloin riskiryhmien tavoittaminen jää yleensä heikoksi. Suuressa ryhmässäkin tulee muistaa vuorovaikutuksen merkitys. Vaikka henkilökohtaisesti ei pääsisikään keskustelemaan kaikkien kanssa, voi vuorovaikutusta virittää esimerkiksi nuorten tekemillä kysymyksillä. Nuoria tulee kuulla ja ottaa vakavasti heidän sanomansa monet tasot. (Jaatinen 2002, 101; Pylkkänen ym. 2009, 20.)

Nuorisosalalla tapahtuvassa ehkäisevässä päihdetyössä erilaiset ryhmäperustaiset lähestymistavat ovat yleisiä. Niiden tavoitteina ovat muun muassa

- tarjota tietoa päihteistä ja niiden vaikutuksista.
- opetella kieltäytymistä ja sosiaalista paineensietokykyä.
- nostaa esille päihteettömiä toimintatapoja.
- keskustella arvoista ja asenteista.

Tyypillisesti niitä käytetään muun muassa kouluissa ja nuorisotiloilla. Päihdekasvatuksen käytännön toteutuksen vastuu annetaan usein jollekin ulkopuoliselle taholle. Kouluopetuksessa terveystieto luo hyvää pohjaa ehkäisevälle päihdetyölle, mutta peruskoulun henkilökunta ei välttämättä koe päihdekasvatuksen kuuluvan heidän tehtäviinsä, päihdekasvatukseen ei ole aikaa opetuksen lomassa tai he eivät koe osaamisensa riittävän sen toteuttamiseen. Tällöin päihdekasvatus saattaa jäädä kertaluontoiseksi tai ainakin harvoin toteutetuksi toimiksi. Kasvatusprosessiin ei välttämättä rakennu riittävää pitkäjänteisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta. (Pylkkänen ym. 2009, 21.)

On tärkeää, että päihdekasvattajan ja kohderyhmän nuorten välille muodostuisi luottamuksellinen vuorovaikutussuhde, mutta toiminnan tapahtuessa vain harvoin ei sitä ehdi syntyään. Päihdekasvatus tulisi rakentaa osaksi kuntien ja nuorisotoimien perustoimintaa. Suunnittelussa tulisi ottaa huomioon pitkäkestoisuus sekä usealla eri tasolla toteutettu päihdekasvatus. Näin vältetään lyhytkestoiset ja sattumanvaraiset päihdevalistustuokiot, jotka eivät muodosta johdonmukaista kokonaiskuvaa nuoren kasvuprosessin tueksi. (Pylkkänen ym. 2009, 21.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton hyvinvointiohjelman (2008) mukaan nuorten päihteiden käytön ehkäisyä tulee lisätä kouluissa ja nuorisotyössä. Koulutoimen ja nuorisotoimen tulee tehdä nykyistä laajempaa yhteistyötä ehkäisevän päihdetyön osalta. Koulun kannattaa hyödyntää nuorisotoimen ehkäisevän päihdetyön

osaamista, koulutusta ja aineistoa (Suositukset nuorten päihteiden käytön ehkäisylle 2010).

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET

Opinnäytetyössäni tutkin ja selvitän, mitkä ovat juuri yläkoulun aloittaneiden nuorten itsensä kokemat päihteisiin liittyvät tiedon tarpeet; mikä nuoria kiinnostaa juuri nyt ja mitä he haluavat saada tietää. Aikuislähtöinen päihdevalistus ja heidän jakama päihdetietous ei välttämättä vastaa parhaalla mahdollisella tavalla nuorten todelliseen ja heidän itsensä kannalta merkitykselliseen tiedon tarpeeseen. Aikuisten jakama tieto saattaa tuntua nuorista turhalta ja merkityksettömältä, jonka vuoksi on ensiarvoisen tärkeää ottaa nuorten oma näkökulma ja tarpeet osaksi heitä koskevaa päihdekasvatusta. (Jaatinen 2002, 98–99.)

Lisäksi opinnäytetyössäni kehitän Pirkkalan nuorisotoimen toteuttamaa ehkäisevää päihdetyötä kokeilemalla uudenlaista toimintamallia yhteistyössä yläkoulun kanssa. Uusi toimintamalli on nuoria osallistavaa, jossa nuorilta kysymällä kartoitetaan heidän päihteisiin liittyvät tiedon tarpeet ja kiinnostuksen kohteet sekä dialogista, jossa tiedon jakaminen nuorille tapahtuu vastaustuntien muodossa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä ovat 7.-luokkalaisten nuorten omakohtaiset päihteisiin liittyvät tiedon tarpeet?
2. Mitkä ovat 7.-luokkalaisten nuorten mielestä heidän päihteisiin liittyvät kiinnostuksen kohteet?
3. Millaiseksi toimintamallin toimivuus koettiin osallistujien näkökulmasta?

Opinnäytetyön tavoitteena on nuorten ajankohtaiseen tarpeeseen liittyvän päihdetietouden jakaminen, jossa nuoret saavat vastaukset mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Tavoitteena on myös arvioida uuden toimintamallin toimivuutta nuorten ja nuorisotoimen työntekijöiden näkökulmista. Pirkkalan kunnan nuorisotoimella ei ole aiemmin ollut vastaavanlaista toimintamallia toiminnassaan, joten tarve ehkäisevän päihdetyön kehittämiseen on suuri ja tavoitteena on vakiinistaa toimintamalli osaksi nuorisotoimen tekemää ehkäisevää päihdetyötä.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kerrotaan, miten opinnäytetyön aihe valikoitui. Tämän jälkeen kerrotaan tutkimusmenetelmän valinnasta sekä kyselyn toteuttamisesta ja aineiston keruusta. Lopuksi käydään läpi aineiston analyysiä.

5.1 Aiheen valinta

Aloitin nuorisohjaajana Pirkkalan kunnassa syksyllä 2010. Samoihin aikoihin suoritin sosionomi (AMK) -opintojeni kolmannen vuoden harjoitteluani Päiväperhossa, joka on lastensuojelun erityispalvelu, jonka asiakkaat ovat päihdeongelmaisia raskaana olevia äitejä ja pienten lasten päihdeongelmaisia perheitä. Kahden harjoittelujaksoni aikana varmistui, että haluan tehdä opinnäytetyöni jollain tapaa liittyen päihteisiin. Pohdin opinnäytetyölleni aiheita pitkin harjoittelujaksojani, mutta aiheen ajattelu oli kuitenkin vielä vähäistä.

Keväällä 2011 aloin miettiä tosissani sopivaa aihetta. Pohdin aihetta yhdessä Pirkkalan kunnan nuorisotoimen nuorisohjaajien kanssa ja mietimme miten onnistuisimme yhdistämään nuoret ja päihdetietous tavalla, josta olisi hyötyä niin nuorille itselleen kuin nuorisotoimen toiminnalle. Tarve päihdetietouden varhaiseen jakamiseen on tullut esille nuorisotoimen toiminnassa pidemmän aikaa. Nuorisotoimi on järjestänyt vuosittain 6.-luokkalaisille ”kutostunteja” vaihteleville teemoilla. Vuoden 2010 aiheena on ollut ”Miten kieltäytyä päihteistä, miten sanoa ei?”. Nuorisohjaajat ovat kiertäneet tuolloin jokaisen 6.luokan ja kertoneet aihealueesta luokkalaisille ja keskustelleet heidän kanssaan sekä tehneet yhdessä erilaisia harjoituksia. Otollinen tilanne tavoittaa mahdollisimman suuri joukko yläkoulun aloittaneita 7.-luokkalaisia on vuotuinen nuorisotoimen järjestämä ryhmäyttämispäivä, jossa nuoret pääsevät tutustumaan omiin

luokkalaisiinsa, nuoriso-ohjaajiin ja nuorisotoimen toimintaan sekä nuorisotiloihin. Luokat viettävät nuoriso-ohjaajien kanssa aamu- tai iltapäivän.

Saadaksemme päihdetietouden jakamisen jatkuvaksi toiminnaksi halusimme hyödyntää syksyn ryhmäytämistilanteet. Perinteisten ryhmäyttämisleikkien ja –tehtävien ohella päätimme ottaa yhdeksi osa-alueeksi kyselyn päihteistä ja sek-sistä, jonka nuoret täyttivät paikan päällä.

Yhteisöllisyys on suoja nuorten päihdeongelmia vastaan. Nuorten ryhmäyttäminen on tehokasta ehkäisevää päihdetyötä, koska silloin nuorille saadaan positiivisia sosiaalisia kokemuksia ilman päihteiden läsnäoloa. Kun halutaan vaikuttaa esimerkiksi nuorten juomiseen, on tärkeää vaikuttaa ryhmiin siellä missä nuoret ovat jo valmiiksi, esimerkiksi kouluissa. (Maunu 2011, 41.)

Toukokuussa 2011 esitin opinnäytetyöseminaarissa ensimmäisen version tutkimussuunnitelmastani, jonka jälkeen aiheeni vielä tarkennettiin laajalti, koska ensimmäinen versio olisi ollut liian laaja. Toukokuun lopussa juuri ennen kesän alkua aiheeni oli saanut muotonsa. Hain tutkimuslupaa opinnäytetyölleni Pirkkalan kunnan opetuspäälliköltä ja yläkoulun rehtorilta. Kesä kului aiheeseen syventyen lukemalla siihen liittyvää kirjallisuutta. Elo-syyskuun vaihteessa esitin tutkimussuunnitelman tarkennetusta aiheesta, jonka jälkeen aloitin opinnäytetyöni tekemisen.

5.2 Kysely

Keräsin opinnäytetyön tutkimusaineiston tekemällä kyselyn Pirkkalan 7.-luokkalaisille nuorille. Kysely on yksi tapa kerätä aineistoa ja sen idea on yksinkertainen; kun halutaan saada tietää mitä ihmiset ajattelevat, on järkevää kysyä

sitä heiltä. Kysely tunnetaan myös survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä ja sen tarkoituksena on saada koottua valikoidulta joukolta vastauksia samaan kysymykseen. Kyselyssä olevien kysymysten avulla voidaan kerätä tietoa kohderyhmän tiedoista, käyttäytymisestä, toiminnasta, uskomuksista, käsityksistä, asenteista, mielipiteistä sekä arvoista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 193, 197; Tuomi & Sarajärvi 2009, 72.)

Valitsin tutkimusmenetelmäksi avoimen kyselyn, koska kohderyhmäni oli määrällisesti suuri. On tärkeää, että nuori voi omin sanoin kysyä hänen itsensä kokemaa tiedon tarvetta päihteistä ja seksistä avoimen kyselylomakkeen turvin. Avoin kysymys ei ehdota vastaajalle valmiita vastauksia ja osoittaa vastaajien tietämyksen kysytystä aiheesta sekä mikä on keskeistä tai tärkeää vastaajien ajattelussa. Kyselyssäni on erityisen tärkeää saada kohderyhmän jäsenien, tässä tapauksessa nuorten, oma "ääni" kuuluviin, mikä on tyypillistä kvalitatiivisessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2009, 164, 201.) Pylkkäsen ym. (2009) mukaan tutkimusmenetelmää valittaessa tulee ottaa huomioon ryhmässä olevien nuorten eri kehitysvaiheet ja kokemusmaailmat, minkä pystyin ottamaan loistavasti huomioon valitsemalla menetelmäksi avoimen kyselyn. Tällä tavoin jokaisella nuorella oli mahdollisuus kysyä kysymyksiä oman kehitysvaiheensa ja omien kokemustensa mukaan.

5.3 Kyselyn toteuttaminen ja aineiston keruu

Jokainen luokka oli nuorisotiloilla ryhmäytymisissä aamu- tai iltapäivän. 7.-luokkalaisia nuoria aloitti vuonna 2011 12 luokkaa ja 201 oppilasta. Ryhmäytymiset oli jaettu kahden viikon ajalle elo-syyskuun vaihteeseen. Luokkien saapuessa heille kerrottiin päivän kulusta sekä ohjeistettiin lopussa tehtävään päihteisiin ja seksiin liittyvään kyselyyn. Näin nuoret saivat aikaa miettiä aiheita muutaman tunnin ennen varsinaista kyselyhetkeä.

Kyselyhetken alkaessa ohjeistin nuoret kyselyä varten. Valitettavasti jouduin itse olemaan ensimmäiseltä ryhmäyttämispäivältä pois, joten kaksi ensimmäistä luokkaa ohjeisti minun puolestani työkaverini. Kerroin heille kyselyn olevan heitä itseään varten sekä tilaisuudesta kysyä nimettömänä mieltä askarruttavia asioita liittyen päihteisiin ja seksiin.

Kannustin nuoria haastamaan kysymyksillään myös kysymyksiin vastaajan. Eri-tyisesti painotin sitä, ettei tyhmiä kysymyksiä ole olemassa eikä paperia kannataisi jättää tyhjäksi. Korostin nuorille, että heistä jokainen pysyy toisilleen nimettömänä, elleivät he halua itse kertoa mitä ovat kysyneet. Kerroin, että kysymyksiin tullaan vastaamaan muutaman viikon kuluttua heidän luokkiinsa ja silloin he saavat vastaukset niin oman luokkansa kysymyksiin kuin valikoituihin, tärkeisiin kysymyksiin, jotka on kerätty kaikkien kysymysten joukosta. Näin kenelläkään ei ole mahdollisuutta yhdistää kysymystä ja kysyjää toisiinsa luokan sisällä sekä nuoret saavat vastauksia myös sellaisiin kysymyksiin, joita he eivät itse ole huomanneet kysyä, mutta jotka ovat tärkeää saada tietää.

Nuorille annetussa paperissa luki: ”Kysy mitä tahansa seksistä, alkoholista, tupakasta, nuuskasta tai huumeista.” Tämän lisäksi pyysin merkitsemään paperiin joko p (poika) tai t (tyttö). Halusin pitää kysymyspaperin mahdollisimman yksinkertaisena, jotta nuorilla olisi mahdollisuus kysyä mitä he oikeasti haluavat saada tietoonsa. Jokaisella luokalla oli 20 minuuttia aikaa vastata kyselyyn.

Olin sopinut Pirkkalan yläkoulun rehtorin kanssa ajat kahden viikon päähän ryhmäyttämisen loppumisesta, jolloin kiersimme työkaverini kanssa jokaisessa luokassa vastaamassa nuorten esittämiin kysymyksiin. Toivoin yläkoulun rehtorilta kullekin luokalle kaksoistuntia kysymyksiin vastaamiseen, mutta koulun aikataulullisista syistä johtuen kullekin luokalle oli aikaa vain yksi oppitunti eli 45 minuuttia.

Vastaustuntien lopussa pyysin jokaista 7.-luokkalaista antamaan muutamassa minuutissa palautetta tekemästani toiminnasta, koska pidempään palautteenantotilaisuuteen ei aikataulullisista syistä ollut aikaa. Vastaustunneilla nuoria oli paikalla kaikkiaan 194, jolloin seitsemän oppilasta puuttui paikalta verrattuna ryhmäyttämispäiviin. Pyysin nuoria kirjoittamaan paperille kokivatko he kysymysten teon ja niihin vastauksen saamisen hyvänä ja hyödyllisenä asiana vai huonona ja turhana. Tämän lisäksi pyysin nuoria kirjoittamaan saivatko he omiin kysymyksiinsä vastauksen ja jotakin uutta tietoa itselleen vai tiesivätkö he jo valmiiksi kaiken, mistä vastaustunnin aikana keskusteltiin. Kerroin nuorille myös, että jos he eivät muuta palautetta keksi voivat he kirjoittaa lappuun hymiön. Hymyilevän hymiön siinä tapauksessa, jos he kokivat toiminnasta olleen hyötyä tai surullisen hymiön, jos he kokivat toiminnan olleen ajanhukkaa. Vastaustuntien päätteeksi annoin kiitoksena jokaiselle nuorelle pienen palkkion.

5.4 Aineiston analyysi

Ehkäisevän päihdetyön toimintamallia arvioin nuorilta saamieni kysymysten laadun ja määrän sekä heiltä saamani palautteen mukaan. Myös nuorisohjaajakollegani arvioivat ja antavat palautetta toimintamallista. Saamastani palautteesta arvioin ovatko vastaajat olleet tyytyväisiä uuteen toimintamalliin ja onko toiminta ollut heidän mielestään hyödyllistä.

Sain opinnäytetyöni aineiston käsiini, kun jokainen 7.luokka oli käynyt ryhmäyttämisisissä ja vastannut kyselyyn. Ryhmäyttämisisissä oli paikalla yhteensä 201 7.luokan oppilasta. Jokaisen ryhmäyttämispäivän loppuun kirjoitin saamani kysymykset sanatarkasti ja luokkakohtaisesti ylös varmistaakseni, että jokainen luokka saa varmasti vastaukset omiin kysymyksiinsä. 201 nuoresta 12 poikaa ja 21 tyttöä jättivät kyselyssä paperin tyhjäksi, jolloin 168 nuorta vastasi kyselyyn. Saamani aineiston tutkimiseen käytin sisällönanalyysiä.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Laadullisen tutkimuksen analyysin etenemiseksi on olemassa tutkija Timo Laineen luoma runko. Aluksi on huomattava, että laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy useita kiinnostavia asioita, joten on päätettävä, mikä aineistossa on kiinnostavaa ja rajattava tutkittava ilmiö tarkasti ja kertoa siitä kaikki mahdollinen. Tämän jälkeen aineisto litteroidaan ja erotellaan ne asiat, jotka kuuluvat tutkittavaan aiheeseen. Kaikki muu aineisto jätetään tutkimuksen ulkopuolelle. Seuraavassa vaiheessa aineisto luokitellaan, teemoitellaan ja tyypitellään. Lopuksi kirjoitetaan tulokset ylös. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93.)

Aineiston ylöskirjoittamisen jälkeen aloin käydä aineistoani läpi teemoittelemalla sitä. Ryhmittelin aineiston eri aihepiirien mukaan, jolloin sain tietää miten nuorten kysymykset jakaantuivat heidän kiinnostuksensa mukaisesti. Pääotsikoiksi muodostuivat päihteet, alkoholi, tupakka, nuuska, huumeet ja seksi. Kysymysten määrä yllätti täysin, niitä tuli kaikista aihealueista yhteensä 503 kappaletta. Näiden kysymysten lisäksi tuli 10 kysymystä täysin muista aiheista. Rajasin ja tarkensin aiheitani vielä kerran ja näin ollen seksiin liittyvät kysymykset jäivät opinnäytetyöni aineiston ulkopuolelle ja keskityin ainoastaan päihteisiin liittyviin kysymyksiin. Tämän jälkeen kysymyksiä oli 394 kappaletta eli 109 kysymystä karsiutui pois. Nuoret saivat tietenkin vastaukset myös seksiin liittyviin kysymyksiin, kun nuoriso-ohjaajakollegani kiersi kanssani vastaustunnit vastaten tämän aihepiirin kysymyksiin.

Jatkoin aineiston parissa poistamalla nuorten kysymysten joukosta samaa tarkoittavat kysymykset sekä kaikkien kysymysten joukosta kysymykset, jotka liittyivät minun henkilökohtaiseen elämäni ja omiin valintoihini. Totta kai nuoria kiinnostaa, mitä minä olen nuoruudessani tehnyt ja minkä ikäisenä, mutta mielestäni nuoret eivät tee niillä tiedoilla mitään enkä etenkään halua antaa yhdellekään nuorelle tekosyytä esimerkiksi maistaa alkoholia tai tupakkaa tietyn ikäisenä sen vuoksi, että minä olen tehnyt niin. Tämän karsimisen jälkeen lopulliseksi kysymysten määräksi jäi 318 kappaletta. Kysymysten määrä tuntui aluksi

suurelta, mutta aineisto sisältää myös useita samoja kysymyksiä, koska käsitte-
lin sitä aluksi luokkakohtaisesti.

Aihepiireihin teemoittelun jälkeen aloin käydä aineistoa läpi tarkemmin ryhmitel-
len, aluksi aihepiireittäin ja tämän jälkeen yhtenä kokonaisuutena. Aineiston
pelkistämistä ja ryhmittelyä toteutettiin niin, että etsin teemoittelusta aineistosta
tutkimustehtäviä apuna käyttäen yleisimpiä ja samankaltaisia ilmauksia, jotka
alleviivasin erivärisillä kynillä ja merkitsin ilmaukset ensiksi aineiston sivun reu-
naan ja kokosin ne sen jälkeen erilliselle paperille (Tuomi & Sarajärvi 2009,
109).

Nuorten kysymysten yhteneväisyyden mukaan aineisto jakaantui neljään kate-
goriaan. Kategorioiksi muodostuivat mitä eri päihteet ovat, miten päihteet vai-
kuttavat nuoreen, miksi päihteitä on olemassa ja miksi nuoret käyttävät päihtei-
tä. Jokaiseen kategoriaan muodostui alateemoja sen mukaan, mitkä nuorten
kysymysten aiheista oli mahdollista laittaa saman teeman alle.

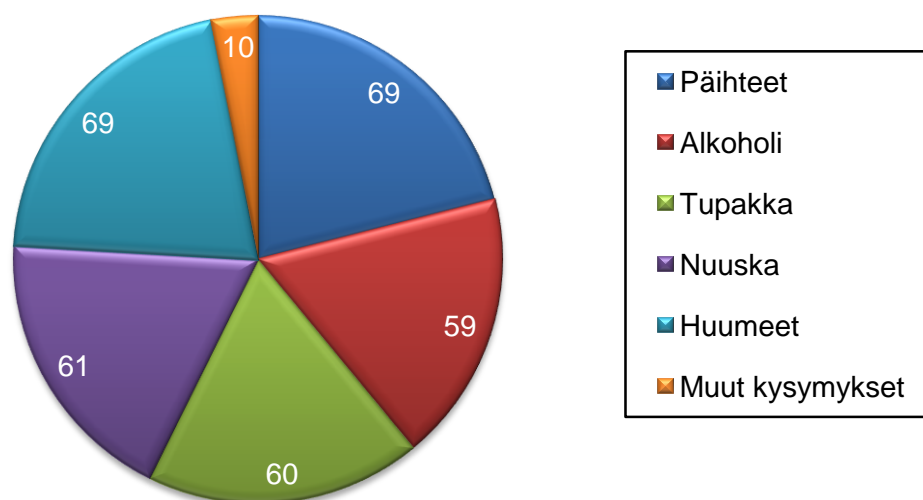
6 TULOKSET

Opinnäytetyön tutkimustehtävät ja -kysymykset käsittelivät 7.-luokkalaisten nuorten itsensä kokemia päihteisiin liittyviä tiedon tarpeita ja kiinnostuksen kohteita sekä ehkäisevän päihdetyön kehittämistä uudella toimintamallilla. Tässä luvussa kerrotaan nuorten kysymysten jakaantumisesta niin kiinnostuksen kohteiden kuin tiedon tarpeiden mukaisesti. Nuorten tiedon tarpeet on jaettu neljään kategoriaan: mitä eri päihteet ovat, miten päihteet vaikuttavat nuoreen, miksi päihteitä on sekä miksi nuoret käyttävät päihteitä. Kategoriat on jaettu nuorten kysymysten mukaisesti vielä alateemoihin.

6.1 Nuorten päihteisiin liittyvät kiinnostuksen kohteet

Tutkimustehtävänäni oli selvittää nuorten itsensä kokeman tiedon tarpeita ja kiinnostuksen kohteita päihteistä. Juuri yläkoulun aloittaneiden nuorten kiinnostuksen kohteet jakaantuivat aihealueittain mielenkiintoisesti hyvin tasaisesti (kuvio 1).

Nuoret kysyivät päihteistä yhteensä 318 kysymystä. Nuorten kiinnostuksen kohteiden mukaisesti kysymykset on jaettu aihealueittain kuuden pääotsikon alle; päihteet, alkoholi, tupakka, nuuska, huumeet sekä muut kysymykset.

KUVIO 1. Kysymysten jakaantuminen aihealueittain.

Pääotsikon päihteet alle menivät sellaiset kysymykset, joissa muun muassa verrattiin eri päihteitä toisiinsa, kysyttiin monesta eri päihteestä samassa kysymyksessä ja haluttiin tietoa yleisesti kaikista päihdeaineista. Päihteet yleisesti kiinnostivat nuoria 69 kysymyksen verran.

Pääotsikoiden alkoholi, tupakka, nuuska ja huumeet alle menivät kysymykset, jotka liittyivät suoraan johonkin tiettyyn päihteeseen. Nuoret tekivät 59 kysymystä liittyen alkoholiin, tupakasta nuoret kysyivät 60, nuuskasta 61 ja huumeista 69 kysymystä.

Kysymykset, jotka eivät liittyneet millään tavalla kyselyn aiheeseen eivätkä annettuun ohjeistukseen ovat osiossa muut kysymykset, joita tuli 10 kappaletta. Näihin kysymyksiin en vastannut nuorille ollenkaan.

Mielenkiintoista oli huomata nuorten kiinnostuksen kohteiden jakaantuvan tasan eri päihteiden kesken. Olisin odottanut jonkin aihealueen nousevan aineistosta selvästi esille. Johtuuko tämä siitä, että nuorilla on paljon tietoa kaikista päihteistä vai siitä, että kaikki päihteet ovat heille yhtä tuntemattomia?

6.2 Nuorten päihteisiin liittyvät tiedon tarpeet

Opinnäytetyön aineisto jakaantui neljään eri kategoriaan nuorten tiedon tarpeiden mukaisesti. Jokaisella kategorialla on myös omia alateemojaan (taulukko 1). Tässä luvussa käsittelen aineiston mielenkiintoisimpia havaintoja.

	Päihteet (tyttö/poika)	Alkoholi (tyttö/poika)	Tupakka (tyttö/poika)	Nuuska (tyttö/poika)	Huumeet (tyttö/poika)	Yhteensä (tyttö/poika)
MITÄ ERI PÄIHTEET OVAT						37 (12/25)
mitä ovat / mitä sisältävät	2 (0/2)	2 (0/2)	3 (0/3)	4 (1/3)	10 (4/6)	21 (5/16)
miten valmistettu	1 (0/1)	2 (2/0)	5 (1/4)	7 (4/3)	1 (0/1)	16 (7/9)
MITEN PÄIHTEET VAIKUTTAVAT NUOREEN						157 (78/79)
terveys	6 (2/4)	5 (2/3)	3 (2/1)	11 (9/2)	2 (1/1)	27 (16/11)
vaarallisuus (kuolema)	10 (4/6)	8 (3/5)	4 (3/1)	7 (2/5)	11 (5/6)	40 (17/23)
riippuvuus	2 (1/1)	4 (4/0)	5 (3/2)	2 (2/0)	10 (7/3)	23 (17/6)
koulu (oppimisvaikeudet)	1 (1/0)	1 (1/0)				2 (2/0)
urheilu (lihakset, hapenotto- tokyky)	1 (0/1)			6 (0/6)		7 (0/7)
hyöty	2 (2/0)	1 (1/0)				3 (3/0)
humala		10 (6/4)				10 (6/4)
hyvä, paha, kiva		7 (2/5)	3 (0/3)	1 (0/1)	1 (0/1)	12 (2/10)
mihin vaikuttavat	4 (3/1)	2 (1/1)	5 (2/3)	7 (2/5)	15 (7/8)	33 (15/18)
MIKSI PÄIHTEITÄ ON						25 (14/11)
miksi keksitty	6 (4/2)	2 (1/1)	5 (3/2)	4 (3/1)	8 (3/5)	25 (14/11)
MIKSI NUORET KÄYTTÄVÄT PÄIHTEITÄ						99 (59/40)
ensimmäinen kerta, kokei- lu	2 (2/0)	2 (1/1)	6 (5/1)	1 (0/1)	3 (2/1)	14 (10/4)
ikärajat	4 (2/2)	5 (1/4)	1 (1/0)			10 (4/6)
mistä saa	2 (1/1)	1 (0/1)	1 (1/0)	6 (5/1)	2 (1/1)	12 (8/4)
raha	2 (0/2)	1 (0/1)	2 (0/2)	1 (0/1)	2 (0/2)	8 (0/8)
vanhempien vaikutus		1 (1/0)	1 (1/0)			2 (2/0)
ystävien vaikutus	2 (1/1)	1 (0/1)	2 (1/1)			5 (2/3)
• ystävän auttami- nen	2 (2/0)		1 (1/0)			3 (3/0)
kovuus, "siisti" juttu, näyt- tämisen halu	5 (4/1)	1 (0/1)	3 (2/1)	1 (0/1)		10 (6/4)
vanhemmat nuoret, jotka tarjoavat	3 (2/1)	1 (1/0)			1 (1/0)	5 (4/1)
kieltäytyminen	1 (1/0)		1 (1/0)		1 (1/0)	3 (3/0)
käyttöön puuttuminen						
• vanhempien vas- tuu	1 (0/1)		1 (1/0)			2 (1/1)
• koulun vastuu			1 (1/0)	1 (0/1)		2 (1/1)
miksi käyttävät	10 (7/3)	2 (2/0)	7 (4/3)	2 (1/1)	2 (1/1)	23 (15/8)

TAULUKKO 1. Nuorten kysymysten jakaantuminen lukumäärittäin eri kategori-
oihin.

6.2.1 Mitä eri päihteet ovat?

Nuoret olivat kiinnostuneita siitä mitä eri päihteet ovat/mitä ne sisältävät ja miten ne ovat valmistettu 37 kysymyksen verran.

Nuoret esittivät 21 kysymystä siitä mitä eri päihteet ovat/mitä ne sisältävät. Nuorten kysymykset jakaantuivat tasaisesti muiden päihteiden osalta, mutta huumeet kiinnostivat nuoria kaksi kertaa enemmän muihin päihteisiin verrattuna. Tämä vahvisti omaa näkemystäni siitä, että huumeet ovat vielä suhteellisen vieras asia yläkoulun aloittaneille nuorille. Tilanne saattaa olla toinen muutaman vuoden kuluessa heidän kasvaessaan. Viimeisimmän huumeekyselyn mukaan elinympäristöstämme on tapahtunut kulttuurinen muutos, jonka johdosta kasvavalla osalla väestöä on jonkinlaisia omakohtaisia kokemuksia huumeista sekä aikaisempaa suurempi joukko tuntee henkilökohtaisesti jonkun huumeiden kokeilijan tai käyttäjän (Salasuo 2011). Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että nuoret saavat oikeanlaista päihdetietoutta tarpeeksi ajoissa ennen kuin ilmiö laajenee yhä useampiin nuoriin Suomen muuttuessa aikaisempaa huometietoisemmaksi (Salasuo 2011).

Itseäni yllätti tyttöjen ja poikien kysymysten jakaantuminen. Tyttöihin nähden pojat olivat kolminkertaisesti kiinnostuneempia siitä, mitä eri päihteet ovat/mitä ne sisältävät kuin tytöt. Olisin odottanut mielenkiinnon jakaantuvan tasaisemmin tyttöjen ja poikien välillä. Voiko tämä johtua kenties siitä, että tytöt ovat poikia varhaiskypsempiä ja ovat selvittäneet itselleen päihdetietoutta jo aiemmin ja pojat ovat vasta tutustumassa niihin?

Nuoret esittivät yhteensä 16 kysymystä päihteiden valmistamisesta. Tupakan ja nuuskan valmistaminen kiinnosti päihteistä nuoria eniten ja mielenkiinto erityisesti siitä miten nuuska on valmistettu, jakaantui tasaisesti tyttöjen ja poikien välillä.

”Mistä toi nuuska on tehty ja et mikä siinä poraa limakalvoja?” (tyttö)

Monet nuoret olivat kuulleet tarinoita siitä, kuinka nuuskaan valmistuksen yhteydessä laitetaan lasinsiruja lisäämään sen vaikutusta ja halusivat tietää pitääkö väite paikkansa. Tarkoittaako tämä sitä, että nuuska on ”se uusi juttu” yläkoulun aloittaneiden nuorten keskuudessa ja tämän vuoksi he halusivat saada tietoa nimenomaan nuuskasta?

6.2.2 Miten päihteet vaikuttavat nuoreen?

Aineistosta ylivoimaisesti eniten (157 kysymystä) nuoria kiinnosti miten eri päihteet vaikuttavat nuoreen. Nuorten kysymykset jakaantuivat yhdeksään alateemaan, joita ovat terveys, vaarallisuus, riippuvuus, koulu, urheilu, hyöty, humala, hyvä, paha vai kiva sekä mihin päihteet vaikuttavat.

Kyselyyn osallistuneet nuoret halusivat saada vastauksia liittyen eri päihteiden vaarallisuuteen (40 kysymystä) sekä päihteiden vaikutuksista terveyteen (27 kysymystä). Nuoria kiinnosti muuan muassa se kuinka kauan päihteitä voi käyttää ennen kuin kuolee, ovatko päihteet terveellisiä, haitallisuuden vertailua eri päihteiden välillä sekä mitä päihdettä kannattaa käyttää, jos jotakin haluaa käyttää. Mielenkiintoiseksi tämän tekee se, miten nuorten ajatukset päihteistä muuttuvat heidän saadessaan lisää tietoa ja omakohtaisia kokemuksia. Ensin nuoret pitävät esimerkiksi alkoholia asiana, joka ei kuulu heidän elämäänsä, mutta josain kohdassa ajatukset muuttuvat kiinnostuksen ja uteliaisuuden myötä (Jaatinen 2002, 93). Nuorten kysymyksien mukaan vielä näin yläkoulun alussa nuoret kokevat päihteet vaarallisiksi, terveyteen negatiivisesti vaikuttaviksi asioiksi. Maunun (2011, 8, 34) ammattikoulu- ja lukioikäisiin kohdistuvan tutkimuksen mukaan nuoret käyttävät päihteitä huolimatta niiden terveyshaitoista, joten muutosta nuorten ajattelutavassa on tapahtunut.

*"Kuinka vaarallista on jos lapsi juo alkoholia aina joskus (vaikka siideripullon)?"
(tyttö)*

"Mitä tauteja tupakanpoltosta voi aiheutua?" (poika)

Päihderiippuvuus kiinnosti niin tyttöjä kuin poikia, mutta tyttöjä melkein kolminkertaisesti enemmän. Molemmat olivat huolissaan muuan muassa riippuvuuksien eri tasoista, kuinka nopeasti se syntyy, voiko riippuvuuksista selvitä, tarvitaanko siihen ammattiapua ja miksi riippuvuudesta on niin vaikea päästä irti. Mielestäni nuorten päihderiippuvuuksia koskevien kysymyksien taustalla voi vaikuttaa monet eri asiat kuten pelko, mahdolliset perheen sisäiset sairastapa-ukset liittyen päihteisiin tai tyttöjen arkuus verrattuna poikiin.

"Kuinka todennäköistä on jäädä koukuun huumeisiin, nuuskaan tai tupakkaan?" (poika)

Ainoastaan tyttöjä kiinnosti päihteiden vaikutus koulunkäyntiin ja oppimisvaikeuksien syntyyn, kun taas pelkästään pojat olivat kiinnostuneita päihteiden ja erityisesti nuuskan vaikutuksista urheiluun. Tämä huomio voi merkitä sitä, että tytöt ovat tunnollisia ja orientoituneita koulunkäyntiin, kun taas pojat keskittyvät enemmänkin vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin. Jos näin todellisuudessa on, niin olisi mielenkiintoista tarkastella nuorten kysymyksiä tarkemmin ja saada selville vaikuttaako se jollain tavalla heidän suhtautumiseensa päihteisiin. Suojaako tyttöjen kouluorientoituneisuus ja poikien urheiluharrastukset nuoria päihteiden käytöltä vai vaikuttavatko ne nuoriin käytön lisääntymisenä?

"Kuinka nopeasti päihteistä tulee jotain oppimisvaikeuksia?" (tyttö)

Poikia kiinnosti esimerkiksi se, että haurastuttaako nuuska lihaksia ja vaikuttaako nuuskan käyttö hapenottokykyyn sekä miksi useat jääkiekkoilijat käyttävät nuuskaa. 7.-luokkalaisista pojista monet harrastavat jääkiekkoa ja heille jääkiekkoilijoiden nuuskan käyttäminen on normaalia arkipäivää. Yksi poika kertoi kotonaan olevan aina nuuskaa jääkaapissa, koska isä käyttää sitä päivittäin. Monet muistivat jääkiekon maailmanmestaruuskilpailuiden aikaan uutisotsikoista Timo Jutilan, joka laittoi nuuskaa ylähuuleen Tasavallan Presidentti Tarja Halosen vieressä. Nuoret ovat vaikutuksille herkästi alttiita ja sosiaalistuvat aikuisten luomaan kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin käytäntöihin (Jaatinen 2002, 91). Nuoret voivatkin ymmärrettävistä syistä kokea hämmennystä, eivätkä välttämättä aluksi ymmärrä miksi eivät päihteitä saisi käyttää, jos samanaikaisesti heidän ympärillään olevat aikuiset niitä käyttävät, etenkin tilanteessa, jossa päihteitä käyttävä aikuinen on oma isä tai äiti.

”Heikentääkö nuuska hapenottokykyä ja kuntoa?” (poika)

Lapset kasvavat seuratessaan aikuisten ylläpitämää kulttuuria alkoholin käytöstä (Jaatinen 2002, 91). Lapset saattavat pelätä aikuista, jonka persoonallisuus muuttuu humalassa täysin erilaiseksi. Lapsen näkökulmasta katsottuna muutos on pelottavan lisäksi myös ahdistavaa, koska tällöin ”tuttu” muuttuu joksikin ”vieraaksi”. Lapset ovat vielä liian pieniä ymmärtämään miksi niin tapahtuu. (Vanhempien päihteidenkäyttö lapsen ongelmana 2005.) Omien vanhempien alkoholinkäyttö aiheuttaa haittoja joka neljännelle suomalaisnuorelle (Nuoret toivovat aikuisilta kohtuullista juomistapaa 2011). Tämän vuoksi uskallankin väittää, että nuorista melkein jokainen on joskus nähnyt humalaisia aikuisia ja tämän vuoksi nuoria esimerkiksi kiinnostaa miltä tuntuu olla humalassa, paljonko tarvitsee juoda tullakseen humalaan, mutta tämän lisäksi myös se, mitä aivoissa tapahtuu, kun ihminen sammuu.

”Kun ihminen on humalassa tajuaako se yhtään mitä tekee?” (tyttö)

Poikia kiinnosti tyttöjä selvästi enemmän ovatko päihteet hyvää, pahaa tai kivaa. He halusivat tietää miltä päihteet maistuvat, onko niiden käyttäminen kivaa joka kerralla sekä onko päihteet sittenkin hyviä, pahoja vai kivoja juttuja. Olen omakohtaisesti työssäni Pirkkalan kunnan nuoriso-ohjaajana havainnut, että useammin tytöillä kuin pojilla on aikaisia kokemuksia päihteistä.

”Onko tupakka hyvää ja maistuuks nuuska samalta ku se haisee?” (poika)

Nuorten humalaan liittyvät sekä onko päihteet hyvää, pahaa vai kivaa kysymykset kertovat kyselyyn osallistuneiden 7.-luokkalaisten nuorten kokemattomuudesta päihteiden parissa. Ainakin vielä hetken aikaa, jos Sinkkoseen (2010, 221) on uskomisen, jonka mukaan monen nuoren ensimmäiset päihdekokeilut tapahtuvat juuri yläkoulun ensimmäisellä luokka-asteella.

Nuoria kiinnosti kaiken lisäksi yleisesti se mihin päihteet vaikuttavat nuorella (33 kysymystä). Nuorten mieltä askarruttivat asiat esimerkiksi siitä mihin päihteet vaikuttavat ja miten sekä mitä päihteistä voi seurata nuorelle. Vaikka kysymyksiä tuli määrällisesti paljon, oli mielenkiintoista havaita kuinka tasaisesti ne jakaantuivat tyttöjen ja poikien kesken.

”Mihin päihteet vaikuttaa?” (poika)

6.2.3 Miksi päihteitä on?

Kyselyyn vastanneita nuoria mietitytti kovasti miksi päihteitä on olemassa. Nuoria kiinnosti muuan muassa se miksi päihteet on keksitty, miksi päihteitä valmistetaan tai myydään sekä miksi päihteiden tekoa ei lopeteta. Erityisesti nuoret

halusivat saada selityksiä sille miksi päihteitä on, kun tiedetään, että ne ovat ihmisen terveydelle haitallisia ja esimerkiksi tupakka-askeissakin lukee sen olevan hengenvaarallista.

"Miksi noita sit valmistetaan jos ne ei oo hyväks (alkoholi, tupakka, nuuska, huumeet)?" (tyttö)

Tämän tyylisiä kysymyksiä esittäneiden 7.-luokkalaisten mielessä päihteet ovat kielteisiä asioita eivätkä he ymmärrä miksi päihteitä käytetään. Nuorille tulee kertoa päihteistä sekä selittää miksi aikuiset päihteitä käyttävät, mutta huomioiden nuoren kehitystaso. Nuorille tulee puhua rehellisesti ja avoimesti, mutta liiallista pelottelua ja vaarojen korostamista tulee välttää. (Kylmänen 2005, 31.)

6.2.4 Miksi nuoret käyttävät päihteitä?

7.-luokkalaiset nuoret kokivat tarvitsevansa tietoa siitä miksi nuoret käyttävät päihteitä (99 kysymystä). Ensimmäinen kerta ja kokeilu, ikärajat, mistä saa, raha, vanhempien ja ystävien vaikutus, ystävien auttaminen, kovuus ja näyttämisen halu, vanhemmat nuoret, jotka tarjoavat, kieltäytyminen, käyttöön puuttuminen (vanhemmat ja koulu) sekä miksi käyttää ovat muotoutuneet alateemoiksi nuorten kysymysten mukaisesti tähän kategoriaan.

Päihteiden kokeilu ja ensimmäinen kerta herätti nuorten mielissä kysymyksiä. Nuoret halusivat tietää muuan muassa minkä ikäisenä päihteitä voi kokeilla, kuinka moni 7.-luokkalaisista nuorista on jo kokeillut päihteitä, miksi nuoret usein kokeilevat yläkouluikäisinä päihteitä sekä onko muutaman kerran kokeilusta heille jotain haittaa.

”Haittaako muutaman kerran kokeilu esim. tupakassa ja alkoholissa, tai että tekeekö se heti pahaa elimistölle?” (tyttö)

Mielestäni on hyvä asia, että nuoret kysyvät kokeiluista ja ensimmäisistä kerroista. Se kertoo mielestäni toisaalta siitä, että kokeilut ovat nuorilla vielä edessä ja toisaalta siitä, että nuoret haluavat varmistua mitä ovat aikeissa kokeilla. Mannerheimin Lastensuojeliiton ehkäisevän päihdetyön hankkeen (2010, 28) mukaan päihteitä kokeilleiden nuorten osuudet nousevat seitsemänneltä luokalta yhdeksännelle luokalle; alkoholin osalta kolmanneksesta kahteen kolmasosaan ja tupakkaa kokeilleiden osuudet vajaasta viidenneksestä lähes puoleen.

Raha. Se sai poikien mielenkiinnon heräämään; paljonko mikäkin päihde maksaa, mistä niitä saa halvimmalla, miksi ne ovat niin kalliita sekä tienaako päihteillä hyvin. Tämä oli erittäin mielenkiintoinen havainto aineistosta, mutta samanaikaisesti hieman hankalampi tulkita, koska en löytänyt teoriaa tukemaan poikien huomattavasti suurempaa mielenkiintoa rahaa ja sen käyttöä kohtaan verrattuna tyttöihin. Voisiko tämä mahdollisesti kertoa siitä, että tällä tavoin päihteiden käyttöön tulevaisuudessa varaudutaan? Kysyin poikien rahakeskeisyydestä Pirkkalan Nuorisokahvila Nastan kävijöiltä, iältään 13–17-vuotiaita, saadakseni asiaan nuorten näkökulmaa. Osa ei osannut vastata kysymykseeni, mutta yllättävän moni oli sitä mieltä, että pojilla saattaa olla vähemmän rahaa käytettävänä kuin tytöillä, jonka vuoksi poikien täytyy olla tarkempia rahankäytöstään, että ne riittävät kaikkiin haluttuihin asioihin.

”Mitä maksavat nuuskat ja huumeet pimeillä markkinoilla?” (poika)

Niin tyttöjä kuin poikia kiinnosti se tulevatko vanhemmat nuoret tarjoamaan heille päihteitä ja erityisesti tyttöjä näytti kiinnostavan kuinka tällaisissa tilanteissa päihteistä pystyy kieltäytymään. Tyttöjen huomattavasti suurempi mielenkiinto kieltäytymistä ja päihteitä tarjoavia vanhempia nuoria kohtaan saattaa kertoa

siitä, että todellisuudessa tytöt eivät haluaisi tarjottuja päihteitä käyttää. He suostuvat siihen mahdollisen ryhmäpaineen alla, koska eivät ehkä tiedä tapaa kieltäytyä niistä oikealla tavalla tai voivat joutua valitsemaan ryhmään kuulumisen tai ulkopuoliseksi joutumisen välillä (Jaatinen 2000, 43).

”Onko yläasteella paljon ihmisiä (yleensä) jotka tulee tarjoamaan alkoholia, tupakkaa, huumeita?” (tyttö)

”Miten kieltäydyn päihteistä uskottavasti?” (tyttö)

Nuorten kysymyksistä käy ilmi myös se, että nuoret itse eivät pidä muiden ikäistensä päihteiden käyttämisestä siistinä juttuna, eivätkä ymmärrä miksi se olisi ”kovaa”. Osa nuorista elää harhassa, jossa he kuvittelevat tekevänsä vaikutuksen muihin juuri päihteitä käyttämällä, vaikka todellisuudessa niin ei ole. Oli mielenkiintoista huomata, että nuorten kysymykset ovat ristiriidassa Jaatisen (2000, 41–43, 93) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan nuorilla on halu olla kova muiden silmissä sen vuoksi, koska luulevat kokeneisuuden päihdeasioissa olevan arvostettua ja tavoiteltua nuorten maailmassa.

”Miksi on muka kovaa polttaa?” (tyttö)

Nuorten kysymyksissä tulivat esiin lapsuuden viattomuuden ja avuttomuuden retoriikat. Viattomuuden retoriikka tarkoittaa sitä, että nuoret puhuvat päihteistä siten, että nuori vapautuu itse vastuusta. Nuoret kokeilevat tai käyttävät päihteitä toisten toimintojen kohteina tai ovat tilanteiden uhreina. Avuttomuuden retoriikalla tarkoitetaan sitä, että nuoret näkevät päihteiden käytön olevan pakko, jossa kieltäytyminen on mahdotonta, koska kaikki muutkin käyttävät. (Jaatinen 2000, 3.)

”Jos on pakko ottaa jompaakumpaa nuuskaa tai tupakkia, kun tarjotaan niin kumpaa otan? jos on pakko huom.” (poika)

Nuorten kysymysten määrän lisäksi myös kysymysten tyyli yllätti olemalla paljon syvempää kuin olisin osannut koskaan odottaa. Muutamille nuorille tämä kysely tuli enemmän kuin tarpeeseen. Yksi tyttö oli erityisen huolissaan omasta vanhemmastaan, joka on alkoholisti ja pyysi neuvoa mitä hänen täytyisi asialle tehdä. Toinen oli huolissaan syrjityksi tulemisesta, jos ei polta tai juo kuten muut ja muutamat olivat huolissaan alaikäisistä ystävistään, jotka käyttävät päihteitä ja halusivat tietää miten siihen voi puuttua ilman, että ystävyysuhde vahingoittuu.

6.3 Palaute

Opinnäytetyöni yhtenä tutkimustehtävänä oli kehittää ja arvioida ehkäisevää päihdetyötä Pirkkalan kunnan nuorisotoimen ja koulutoimen välisessä yhteistyössä uudenlaisella toimintamallilla. Toimintamallin käytännön toteutusta arvioin nuorilta sekä nuorisotoimen henkilökunnalta saamieni palautteiden ja arvioiden mukaan. Saamastani palautteesta arvioin ovatko vastaajat olleet tyytyväisiä uuteen toimintamalliin ja onko toiminta ollut heidän mielestään hyödyllistä.

Nuorilta saamani palautteet olivat pääasiallisesti positiivisia. Nuoret kokivat saaneensa vastauksia kysymyksiinsä sekä arvioivat toiminnan hyödylliseksi ja tarpeelliseksi. Muutaman palautteen mukaan tällaista tilaisuutta ei ehkä muuten olisi tullut heille vastaan. Mielestäni yksi toimintamallin parhaista puolista nuorten palautteen mukaan oli se, että nuoret saivat päihteistä tietoa, vaikka eivät itse olleetkaan kysyneet mitään.

”Sain paljon tietoa, vaikka en mitään kysynytään.”

Nuoriso-ohjaajien arvion mukaan toimintamalli ylitti kaikki odotukset. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että tämänkaltaiselle toimintamallille on tarvetta. Tarve ilmeni niin nuorten esittämien kysymysten määrässä kuin laadussa. Kyselyn toteuttaminen oli helppo järjestää osaksi 7.-luokkalaisten ryhmäytämisiä, jolloin jokaisella yläkoulun aloittaneella oli mahdollisuus kysymyksiensä esittämiseen. Toimintamallin jakaminen kahdeksi eri osaksi, kyselyhetkeen sekä vastaustuntiin, koettiin hyväksi, koska jokainen 7.luokka tavattiin vielä toistamiseen, jolloin nuoriso-ohjaajat tulivat nuorille tutummiksi päihdetietouden jakamisen ohella. Toimintamalli koettiin myös helpoksi toteuttaa joka vuosi, koska ryhmäytämiset ovat vakiintuneet osaksi nuorisotoimen toimintaa.

Toimintamallin ensimmäinen toteutuskerta koettiin hieman työlääksi juuri kysymysten määrän vuoksi, mutta pohjatyö on nyt valmiina. Nuorten esittämät kysymykset tulevat mahdollisesti tulevaisuudessa muuttumaan ja vaihtelevaan sen hetkisten tiedon tarpeiden ja kiinnostusten kohteiden mukaisesti, mutta vastaukset peruskysymyksiin ovat nyt olemassa. Toiveena on, että ajan kanssa kouluyhteistyö selkiytyy ja toimintamalli tulee tutummaksi ja näin ollen osaksi vuosittaista toimintaa.

7 POHDINTA

Tämä opinnäytetyö osoitti, miten tärkeää on kysyä nuorilta itseltään heidän päihteisiin liittyviä tiedon tarpeita ja kiinnostuksen kohteita sekä antaa heille vastaukset niihin. Tämänkaltaisella toimintamallilla pystytään tarjoamaan nuorille laadukasta ehkäisevää päihdetyötä. Tutkimuksen tulokset osoittavat, kuinka tärkeäksi nuoret kokivat sen, että heille annettiin tällainen mahdollisuus. Toimintamalli koettiin erittäin hyväksi ja sen kokeilu onnistuneeksi, joten se päätettiin vakinaistaa osaksi nuorisotoimen ehkäisevää päihdetyötä.

Olen tyytyväinen opinnäytetyöhöni ja siitä saatuihin tutkimustuloksiin. Opin paljon uutta niin ehkäisevästä päihdetyöstä ja sen toteuttamisesta kuin päihteistä. Opinnäytetyöni oli myös minun ensimmäinen tutkimukseni, joten tutkimusprosessin eri vaiheet olivat minulle uusia asioita ja sain hyvää kokemusta tutkimuksen teosta. Opinnäytetyötäni aloittaessani minulla ei ollut kovin paljoa kokemusta ehkäisevästä päihdetyöstä, muuten kuin omien huonojen kokemuksieni kautta päihdevalistuksista nuoruudessani. Odotuksia tekemälleni kyselylle minulla ei ollut; toivoin vain, että saisin jokaiselta luokalta edes muutaman kysymyksen, johon pääsen vastaamaan. Kysymyksien määrä ja ennen kaikkea laatu yllätti siis täydellisesti. Oli haastavaa miettiä, miten nuorten kysymyksiin tulee vastata, jotta nuoret saisivat niistä eniten hyötyä itselleen ilman, että aiheutan heille esimerkiksi huomaamattani ylimääräisiä pelkoja päihteitä kohtaan tai kannustan heitä päihdekokeiluihin. Mielestäni onnistuin siinä ensikertalaiseksi oikein hyvin. Koen saaneeni ensiarvoisen tärkeää ammatillista kokemusta päihdekasvattajana toimimisesta sekä kasvaneeni ammatillisesti koko opinnäytetyöprosessin aikana ison harppauksen eteenpäin. Näiden kokemuksieni johdosta sain lisää varmuutta omia taitojani kohtaan.

Eettisyydestä on pidetty kiinni koko opinnäytetyöprosessin ajan. Kyselyyn osallistuneiden yksittäisten nuorten henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa heidän te-

kemistä kysymyksistä eikä opinnäytetyön suorista viittauksista aineistoon. Opinnäytetyön aineisto oli myös koko prosessin ajan vain minun hallinnassani eikä siis muiden, esimerkiksi opettajien nähtävissä, josta muutama nuori oli huolissaan.

Koko tutkimuksen luotettavuutta pyrin lisäämään selostamalla tarkasti tutkimuksen toteuttamista sen eri vaiheissa. Aineiston tuottamisen olosuhteista kirjoitin selvästi ja totuudenmukaisesti. Tutkimustuloksista tekemiäni päätelmiä pyrin selventämään lisäämällä tutkimustulosten väleihin suoria otteita tutkimustuloksistani. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.)

Opinnäytetyön luotettavuuteen on saattanut vaikuttaa se, että käsitelin aluksi aineistoa jokaisen kyselyyn osallistuneen luokan kohdalla erikseen, jolloin aineistosta poistettiin samaa tarkoittavat kysymykset. Tuloksia tulkitessani ja analysoidessani huomasin, että nuorten kysymyksien todellinen jakaantuminen eri kategorioihin lukumäärittäin olisi ollut todennäköisesti toinen, jos aineistoa olisi jo alusta asti käsitelty yleisesti.

On tärkeää, että ehkäisevän päihdetyön toimintamalli saatiin osaksi nuorisotoimen ja koulutoimen yhteistyötä. Viimeisen puolen vuoden aikana Pirkkalassa on ollut nähtävissä nuorten päihteiden käytön lisääntymistä, joten on tärkeää, että siihen on mahdollisuus ja keino puuttua ajoissa. Nuorten esittämien kysymysten tasosta päätellen 7.-luokkalaiset eivät ole liian nuoria ehkäisevän päihdetyön kohderyhmäksi, koska ilmiselvästi tämän ikäiset nuoret miettivät jo paljon päihteisiin liittyviä asioita.

Toimintamallia kehitetään jatkossa vastaamaan vielä paremmin tarkoitustaan. Vastaustuntien kestoksi tulemme pyytämään yläkoululta uudelleen kaksoistuntia. Yksi oppitunti, 45 minuuttia, koettiin liian lyhyeksi ajaksi, koska keskustelu nuorten kanssa jäi vajavaiseksi ajan puutteen vuoksi. Kysymysten määrän

vuoksi tuntui myös, ettei vastaustunneilla ollut tarpeeksi aikaa paneutua kaikkiin kysymyksiin yhtä paljon.

Yksi asia, joka on voinut vaikuttaa opinnäytetyöni aineistoon monella tavalla, on lääkkeiden sekä liuottimien puuttuminen nuorille annetun kyselylomakkeen ohjeistuksesta. En osannut huomioida niitä kyselylomakkeeseen, mutta oletan, että nuoret olisivat osanneet niistä kysyä, jos ne heitä kiinnostavat. Ohjeistaesani nuoria suullisesti kerroin kyllä kyseessä olevan päihdekyselyn, mutta en eritellyt muita päihteitä kuin mitkä kyselypaperissa luki. Olemmekin nuorisotoimessa suunnitelleet tämän vuoden valtakunnallista ehkäisevän päihdetyön viikkoa, ja päätimme järjestää uuden kaksoistunnin pituisen päihdekyselyn silloisille 8.-luokkalaisille nuorille, jotka ovat tähän tekemääni kyselyyn osallistuneet. Tällöin nuoret saavat tuntien aluksi kysyä nimettömänä paperilla mieltä askarruttavia asioita kaikista päihteistä ja vastaamme kysymyksiin välittömästi saatuaamme kysymyspaperit käsiimme. Tällä tavoin saamme myös ehkäisevän päihdetyön toimintamalliin jatkuvuutta ja saamme tietoomme, mitkä ovat nuorten sen hetkiset päihteisiin liittyvät tiedon tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Kun toiminnasta tulee vuosittaista, pystymme seuraamaan nuorten mielenkiinnon kohteiden muuttumista sekä päihdekulttuurin muutosta Pirkkalassa.

Opinnäytetyön tekeminen ei ollut aina helppoa ja haasteita tuli aika ajoin vastaan. Opinnäytetyön aikataulusta muodostui lopulta tiukka ja jos jotain olisin voinut aikataulutuksen suhteen tehdä toisin, niin olisin kirjoittanut opinnäytetyötäni heti aineiston saatua aktiivisemmin. Opinnäytetyöni alusta alkaen tukeuduin ja hain ohjausta ohjaavalta opettajaltani Juha Santalalta, keneltä olen saanut korvaamatonta apua opinnäytetyöni eri vaiheissa. Myös loistavat työystäväni nuorisotoimessa ovat tukeneet ja auttaneet minua koko opinnäytetyöprosessin ajan.

LÄHTEET

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hyvinvointiohjelma. 2008. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry. Luettu 20.3.2012.
http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=4221713

Jaatinen, J. 2002. Päihteiden käyttö nuorten näkökulmasta. Teoksessa Holmila, M. (toim.) Asuinalue ja päihdehaitat. Arviointitutkimus ehkäisevästä paikallistoinnista Tikkurilassa ja Myllypurossa. Tutkimuksia 122. Helsinki: Stakes.

Karlsson, T., Raitasalo, K. & Holmila, M. 2007. Alaikäisten alkoholi- ja huumeiden käytön sietämätön helppous. Teoksessa Tigerstedt, C. (toim.) Nuoret ja alkoholi. Alkoholi- ja huumeidenkäytön seuraukset ja nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Keskinuoruuden kasvu ja kehitys. Vanhempi lapsen ja nuoren tukena. 2007–2009. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry.

Kylmänen, P. 2005. Kun kaikki muutkin... Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Helsinki: Tammi.

Laatutähteä tavoittelemassa. Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. 2006. Kuopio ja Helsinki: Stakes. Luettu 9.2.2012.
http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/EC80AF22-E280-498B-A05B-B1839EA118DF/0/laatutahta_tavoittelemassa.pdf

Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13.8.1976/693.

Lastensuojelun käsikirja. Nuoret ja ehkäisevä työ. 2012. Päivitetty 8.2.2012. Luettu 13.2.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/nuoret/>

Maunu, A. 2011. Leiskaa steissillä, romanssi mökillä. Pääkaupunkiseudun ammattiin opiskelevien ja lukiolaisten juomisen motiivit ja juomisen koetut haitat. Pori: Elämäntapaliitto.

Nuoret toivovat aikuisilta kohtuullista juomatapaa. 2011. Lasinen lapsuus-sivusto. Luettu 13.4.2012. <http://www.lasinenlapsuus.fi/Page/758dff71-f279-4c5e-b122-e8169836f7d5.aspx?groupId=ef5ec26a-0328-4770-8850-3ad46551895e&announcementId=a18b149f-a0dc-46b6-8041-4cb2e2d50f01>

Nuorisolaki 20.8.2010/693

Nuorten päihdekokeilut ja – asenteet muutoksessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton ehkäisevän päihdetyön (EPT) hankkeen seurantatutkimus. Osa II, loppukartoitus. 2010. Luettu 9.4.2012. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/e416487d2806a59da78256c30b74694c/1334257767/application/pdf/13178938/Nuorten%20p%C3%A4ihdekokeilut%20ja%20asenteet%20muutoksessa..pdf>

Pylkkänen, S., Viitanen, R. & Vuohelainen, E. 2009. Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. Preventiimi-nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus 2009. Humanistinen ammattikorkeakoulu sarja C. Oppimateriaaleja.

Saarnio, P. 2004. Päihdeongelmista toipumisen punaista lankaa punomassa. Luettu 30.3.2012. <http://yp.stakes.fi/NR/rdonlyres/408F8B7C-EA71-4205-B81A-6A5038060E84/0/304saarnio.pdf>

Salasuo, M. 2011. Mitä juuri nyt on hyvä tietää päihteistä. Luento. Pullo, pilvi ja politiikka-ehkäisevä päihdetyö nuorisoalalla tutkimusseminaari 20.9.2011. Preventiimi, Nuorisotutkimusseura ry ja Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. <http://www.preventiimi.fi/sites/preventiimi.juhaniemidesign.com/files/resurssipankki/Salasuo%2020.9.2011%20seminaari.pdf>

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Juva: WSOY.

Soikkeli, M. 2002. Miten puhua huumeista. Helsinki: Stakes.

Suosituksset nuorten päihteiden käytön ehkäisylle. 2010. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry. Luettu 21.3.2012.
http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=13258167

Tilastokeskus. 2011. Päivitetty 22.3.2011. Luettu 21.2.2012.
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. 8., uudistettu laitos. Vantaa: Tammi.

Tupakkaverkko. 2011. Tupakan esilläpitoon vähittäismyynnissä muutoksia. Päivitetty 10.5.2011. Luettu 9.2.2012. <http://www.tupakkaverkko.fi/>

Vanhempien päihteiden käyttö lasten ongelmana. 2005. Lasinen lapsuus-sivusto. Luettu 12.4.2012. <http://www.lasinenlapsuus.fi/Page/7b35d1e3-5ba4-4b30-8c77-da1ba84c814b.aspx>

Valintojen viidakossa. Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaali ehkäisevään päihdetyöhön. 2005. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry.

VirtuaaliAmk. 2010. Nuoruus elämän vaiheena...”kaikki muuttuu”! Julkaistu 3.4.2010. Luettu 21.2.2012.
<http://www.amk.fi/opintojaksot/0407012/1084374081271/1107863922545/1107868110284/1107868147641.html>

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake nuorille. Esimerkkinä yhden tytön ja pojan kysymykset.

P

Kysy mitä tahansa seksistä, alkoholista, tupakasta, nuuskasta tai huumeista.

Kannattako nuuskaa käyttää enemmän kuin tupakkaa? mitä tupakka vaikuttaa? mitä nuuska vaikuttaa? Mitä huumeet vaikuttaa?
 Mitä vaikutuksia seksistä on? mitä alkoholi tekee? monen vanhempi kannattaa juoda alkoholia jos haluaa ~~juoda~~ juoda ennen kuin on 18? Jos urheilee? Vaikuttako nuuska -

T

Kysy mitä tahansa seksistä, alkoholista, tupakasta, nuuskasta tai huumeista.

Miksi tupakkaa myydään vaikka siinä lukee että se on hengenvaarallista?

Miten alkoholista tulee riippuvaiseksi? Jos sitä juo liikaa tai jotain?

Miten ne on tullut tai miksi? [←] siis huumeet

Miten nuuska on tavallista syntynyt? Tai mistä se tulee?